

Specifiskais mērķis NR. 8

Veicināt nodarbinātību, izaugsmi, dzimumu līdztiesību, tostarp sieviešu līdzdalību lauksaimniecībā, sociālo iekļautību un vietējo attīstību lauku apvidos, veicināt arī aprites bioekonomiku un ilgtspējīgu mežsaimniecību

SITUĀCIJAS ANALĪZE

LAUKU APVIDI

Saturs

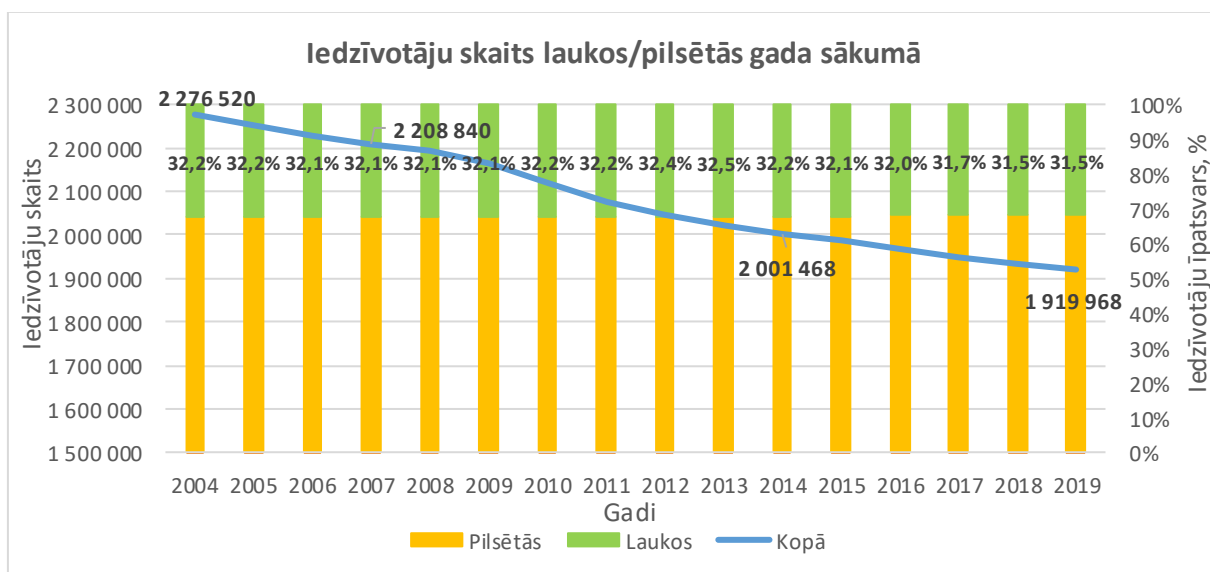
1	Lauku teritorija.....	3
2	Iedzīvotāji.....	3
3	Nodarbinātība.....	8
3.1	Nodarbinātības raksturojums.....	8
3.2	Bioekonomika.....	12
4	Izaugsmes veicināšana lauku teritorijās.....	15
4.1	Iekšzemes kopprodukts.....	15
4.2	Ekonomiski aktīvie uzņēmumi.....	17
4.3	Sociālā iekļautība/nabadzība/teritoriālā kohēzija (reģionālās atšķirības):.....	21
4.4	Pakalpojumu un infrastruktūras pieejamība.....	23
4.4.1	Pieeja plašoslas internetam (kā nodarbinātības iespējas).....	23
4.4.2	Tūrisma infrastruktūra.....	25
4.4.3	Transporta infrastruktūra.....	28
4.4.4	Pakalpojumu pieejamība.....	29
4.4.5	Dabas resursi un vides kvalitāte.....	31
4.5	Finanšu resursu pieejamība.....	32
5	Ilgspējīga mežsaimniecība.....	36
6	Sabiedrības virzīta vietējā attīstība.....	37
7	Stipro un vājo pušu, iespēju un draudu analīze.....	42
7.1	Stiprās puses.....	42
7.2	Vājās puses.....	42
7.3	Iespējas.....	42
7.4	Draudi.....	43
8	Vajadzību novērtējums.....	43

1 Lauku teritorija

1. Saskaņā ar Eurostat pilsētu-lauku tipoloģiju Latvijas reģioni (NUTS 3) līmenī ir iedalīti galvenokārt pilsētu (Rīgas un Pierīgas), starp pilsētu-lauku (Kurzeme) un galvenokārt lauku (Vidzeme, Zemgale, Latgale) reģionos, un šis iedalījums ir ņemts par pamatu sociālekonomisko konteksta indikatoru vērtību sadalījumam.
2. Situācijas analīze ir balstīta arī uz Centrālās statistikas pārvaldes izmantoto lauku teritorijas definējumu – lauku teritorija ir administratīva teritorija, kurai nav piešķirts pilsētas statuss.
3. KLP SP ieviešanas mērķiem tiek izmantota šāda lauku teritorijas definīcija: par lauku teritoriju tiek uzskatīta visa Latvijas teritorija, izņemot valstspilsētas un novadu teritoriālās vienības – pilsētas ar iedzīvotāju skaitu virs 5 000 (atbilstoši Administratīvi teritoriālai reformai).

2 Iedzīvotāji

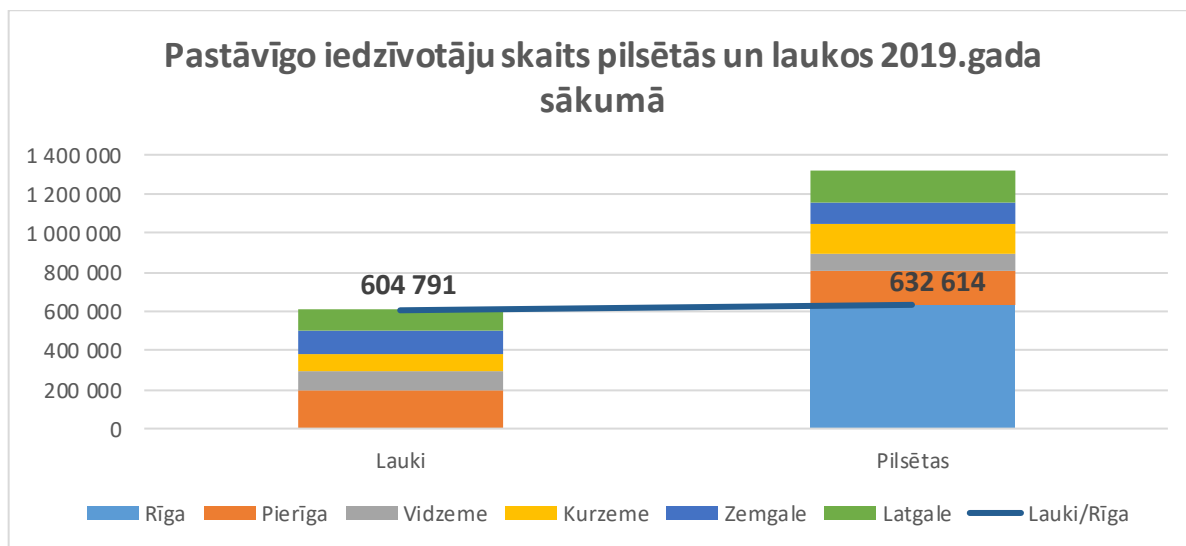
4. 2019.gada sākumā Latvijā dzīvoja 1,92 miljoni iedzīvotāju, t.sk. 1,32 miljoni (68 %) bija pilsētu iedzīvotāji un 605 tūkstoši (31,9 %) – lauku iedzīvotāji¹. Trešdaļa no valsts iedzīvotāju kopskaita bija Rīgas iedzīvotāji (633 tūkstoši) un tas ir gandrīz puse no Latvijas pilsētās dzīvojošo iedzīvotāju skaita, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem Eiropā (1.1. un 1.2.attēls).
5. Kopš 2004.gada iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 16% (356 tūkst.) un tas turpina samazināties. Kopš 2014.gada iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 82 tūkst. jeb 4%, t.sk. pilsētās samazinājies par 3,1 %, laukos – par 6,1 %.

1.1.attēls. Iedzīvotāju skaits Latvijā laukos/pilsētās gada sākumā. Avots: CSP

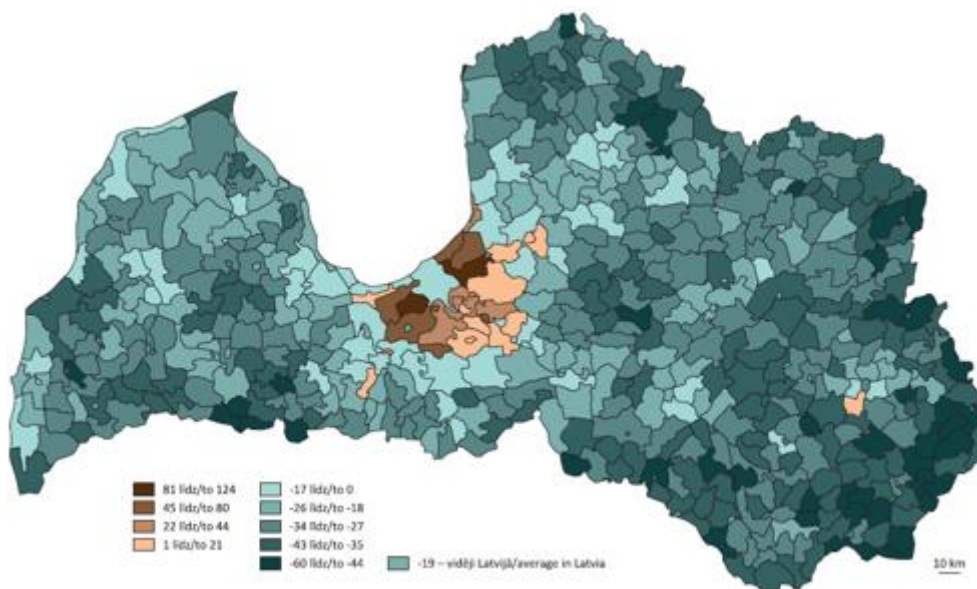
¹ CSP, Demogrāfija 2019

LAUKU APVIDI

1.2.attēls. Patstāvīgo iedzīvotāju skaits pilsētās un laukos 2019. gada sākumā. *Avots: CSP*

6. Teritoriāli pastāv atšķirības starp Pierīgas teritoriju un pārējo Latviju. Pierīgas teritorijā iedzīvotāju skaits ir audzis, pārējā Latvijas daļā ir vērojams dažādas intensitātes samazinājums. Ir dažas teritorijas ap republikas pilsētām, kur iedzīvotāju skaits ir stabilizējies. Vislielākais samazinājums vērojams Latvijas pierobežas teritorijās (1.3.attēls).

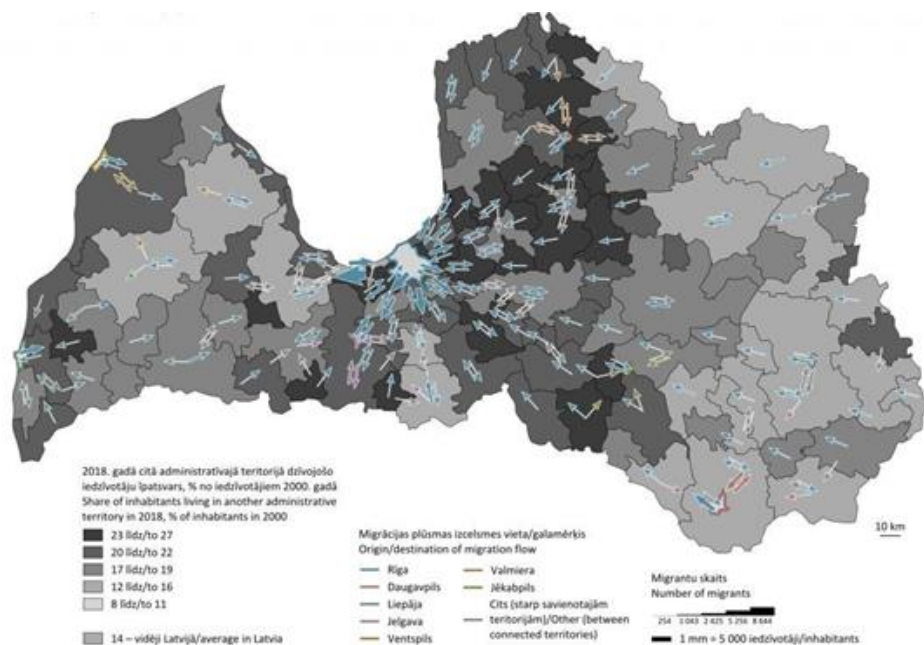

1.3.attēls. Patstāvīgo iedzīvotāju skaita izmaiņas (%), 2000-2018. *Avots: CSP*

7. 2018. gadā iedzīvotāju skaits pieauga tikai Pierīgā – par 0,9 % jeb 3,3 tūkst. Savukārt vislielākais iedzīvotāju skaita samazinājuma īpatsvars bija Latgales reģionā – par 1,7 % jeb 4,6 tūkst., Vidzemē – par 1,3 % (2,4 tūkst.), Kurzemē par 1,2 % (2,9 tūkst.), Zemgalē – par 1 % (2,4 tūkst.). Rīgā iedzīvotāju skaits saruka par 0,8 % jeb 5,4 tūkst.. Absolūtos skaitļos vērtējot, Latgale zaudējusi iedzīvotāju skaitu, kas aptuveni pielīdzināms Liepājas iedzīvotāju skaitam (66 tūkst. samazinājums), Rīga – Jelgavas apjomā (59 tūkst. samazinājums), Vidzeme un Zemgale – vairāk nekā Ventspils apjomā (38-39 tūkst), Kurzeme – Jūrmalas apjomā (47 tūkst.). Vērojama tendence, ka no attālākām lauku teritorijām notiek migrācijas process uz teritorijām, kas ir tuvāk

LAUKU APVIDI

Rīgai, ja vien nav ekonomisko attīstību veicinošie faktori konkrētajā teritorijā (skat. 1.4.attēlu), kā, piemēram, Liepāja, Valmiera, kas piesaista un uzlabo vietējo iedzīvotāju dzīves līmeni. .

1.4.attēls. Iedzīvotāju iekšzemes migrācija 2000-2018. Avots: CSP

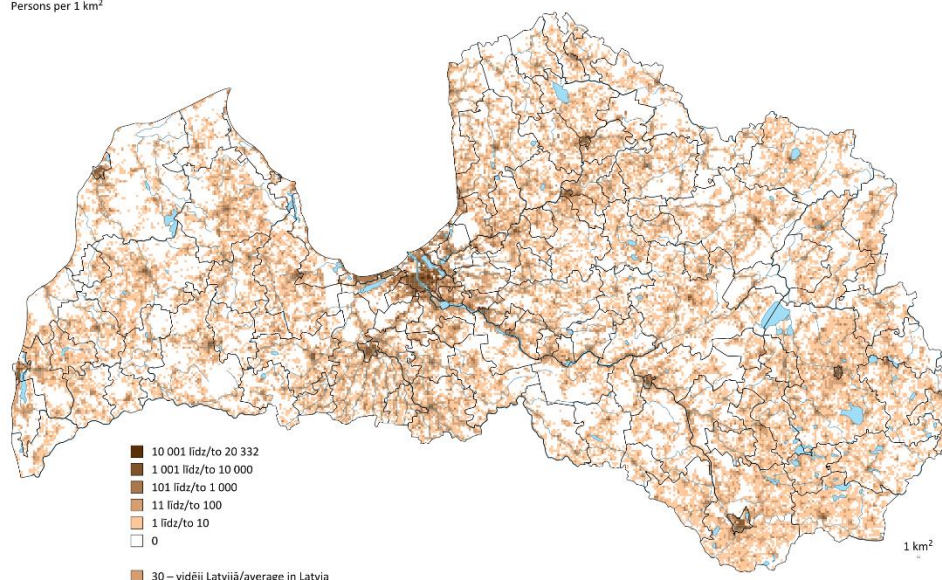
8. Eurostat demogrāfiskās prognozes liecina, ka iedzīvotāju skaits Latvijā turpinās samazināties arī ilgtermiņā, 2080. gadā sasniedzot 1,35 milj., par gandrīz trešdaļu mazāk nekā 2018. gadā. Prognozes par reģionu iedzīvotāju skaita izmaiņām līdz 2040. gadam liecina, ka galvaspilsētā Rīgā iedzīvotāju skaits samazināsies par 7%, bet Pierīgas reģionā – par 3%. Kurzemē un Zemgalē iedzīvotāju skaits var samazināties aptuveni par 1/4, bet Vidzemē un Latgalē attiecīgi par 30–33%. Šāda nevienmērīga demogrāfiskā attīstība var novest pie vēl lielākas iedzīvotāju koncentrācijas valsts centrālajā daļā. Rīgā un Pierīgā, kopā ņemot, iedzīvotāju īpatsvars valsts iedzīvotāju kopskaitā var palielināties no 52% līdz 59%.²
9. Iedzīvotāju blīvums Latvijā 2019. gada sākumā bija 30 cilvēki uz 1 km² (90. gadu sākumā – 41), tas ir trešais zemākais rādītājs Eiropas Savienībā. Visblīvāk apdzīvotas bija galvaspilsēta, republikas pilsētas un novadi Pierīgas teritorijā. Tā, piemēram, iedzīvotāju blīvums uz 1 km² Rīgā bija 2 081 cilvēki, tai pat laikā Latvijas reģionos iedzīvotāju blīvums ir ievērojami zemāks, piemēram, Vidzemes reģionā iedzīvotāju blīvums uz 1 km² bija 12 cilvēki, Kurzemes un Latgales reģionā – 18 cilvēki uz 1 km² (1.5.attēls). Turklāt, līdz ar iedzīvotāju skaita samazināšanos Latvijā kopumā, krītas arī iedzīvotāju blīvums.

² J.Krumins, A.Berzins “Demogrāfiskās attīstības vērtējumi un prognozes”

https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Tautas_ataudze/talsai_27_Krumins.pdf

LAUKU APVIDI

Pastāvīgo iedzīvotāju blīvums 2019. gada sākumā
Usually resident population density at the beginning of the year 2019
Cilvēki uz 1 km²
Persons per 1 km²

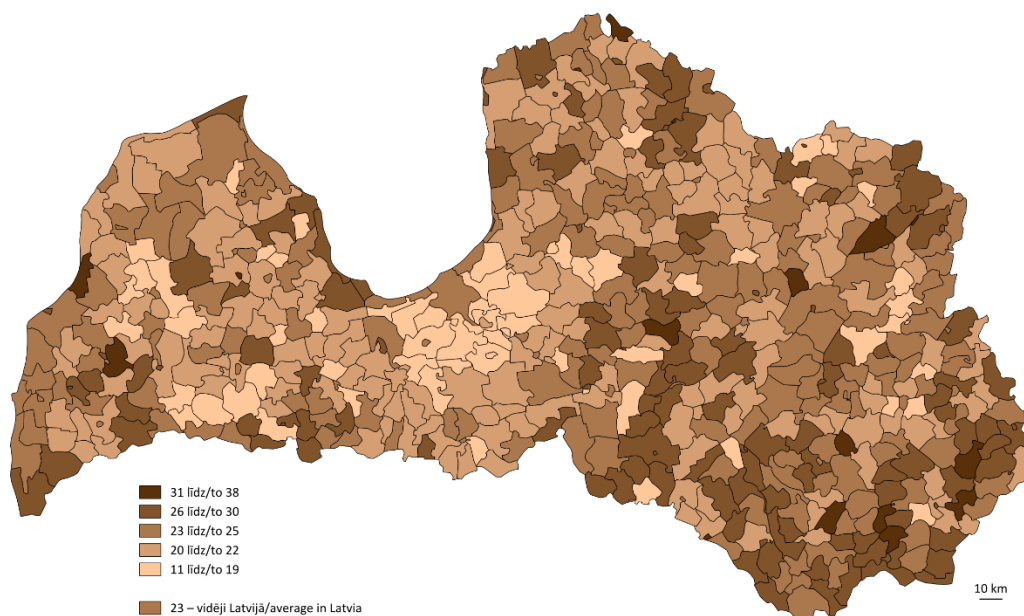

1.5.attēls. Patstāvīgo iedzīvotāju blīvums 2019.gadā. *Avots: CSP*

10. Būtiski atšķirīgā ekonomiskā aktivitāte, pakalpojumu pieejamība un sasniedzamība rada atšķirīgus dzīves kvalitātes standartus un attīstības iespējas teritoriju iedzīvotājiem un veicina iedzīvotāju aizplūšanu no mazāk attīstītām uz attīstītākajām teritorijām, kas vēl vairāk samazina mazāk attīstīto teritoriju izaugsmes iespējas.
11. Negatīva dabiskā pieauguma un negatīva migrācijas saldo Latvijā radījis izmaiņas arī iedzīvotāju vecumsastāvā. Jāatzīmē, ka kopš 2012. gada nedaudz pieaug bērnu un pusaudžu (0–14 gadi) īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā, kas saistīts ar nelielu dzimstības pieaugumu dažos pēdējos gados, taču turpina samazināties darbības vecuma (15–62 gadi) iedzīvotāju īpatsvars. Būtiski sarūk jauniešu (18-24 gadi) īpatsvars iedzīvotāju kopskaitā. 2019.gadā jauniešu bija tikai 6,4 procenti no visiem Latvijas iedzīvotājiem, un tas ir otrais zemākais rādītājs Eiropas Savienībā. Savukārt pensijas vecuma (63 un vairāk gadi) iedzīvotāju īpatsvars nedaudz paaugstinās. Pēdējo 10 gadu laika periodā no 18% līdz 21% pieaudzis par 65 gadiem vecāku iedzīvotāju īpatsvars un Eurostat prognozes paredz, ka vidējā termiņā gados vecāku iedzīvotāju īpatsvars palielināsies līdz pat 28% pēc 2030. gada. Bērnu līdz 14 gadu vecumam īpatsvars arī ir palielinājies pēdējos gados, sasniedzot 16% līmeni, tomēr tas tuvāko 20-30 gadu laikā samazināsies, sasniedzot pat 14% līmeni.
12. Izmaiņām vecuma struktūrā ir arī reģionāls raksturs. Darbspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars 2019. gadā valsts reģionos svārstījās no 60,4 % Kurzemē līdz 61,6 % Zemgalē un Latgalē, savukārt virs darbības vecuma iedzīvotāju īpatsvars 2019.gadā svārstījās no 20,4% Pierīgā līdz pat 24,8% Latgalē (1.6.attēls). Izteiktāka iedzīvotāju novecošanās ir vērojama Latgales reģionā un pierobežas teritorijās. Atsevišķās teritorijās vidējais iedzīvotāju vecums ir virs 46,4 gadi (1.7.attēls).

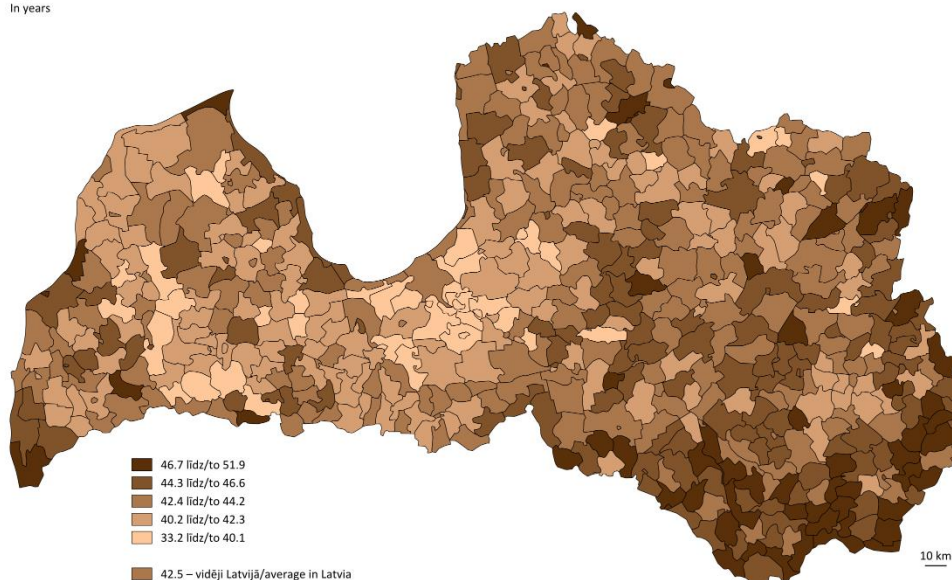
LAUKU APVIDI

Pastāvīgo iedzīvotāju īpatsvars virs darbības vecuma 2019. gada sākumā
Share of usually resident population over working age at the beginning of the year 2019
%

1.6.attēls. Pastāvīgo iedzīvotāju īpatsvars virs darbības vecuma 2019.gada sākumā. *Avots: CSP*

Pastāvīgo iedzīvotāju vidējais vecums 2019. gada sākumā
Average age of usually resident population at the beginning of the year 2019
Gadi
In years

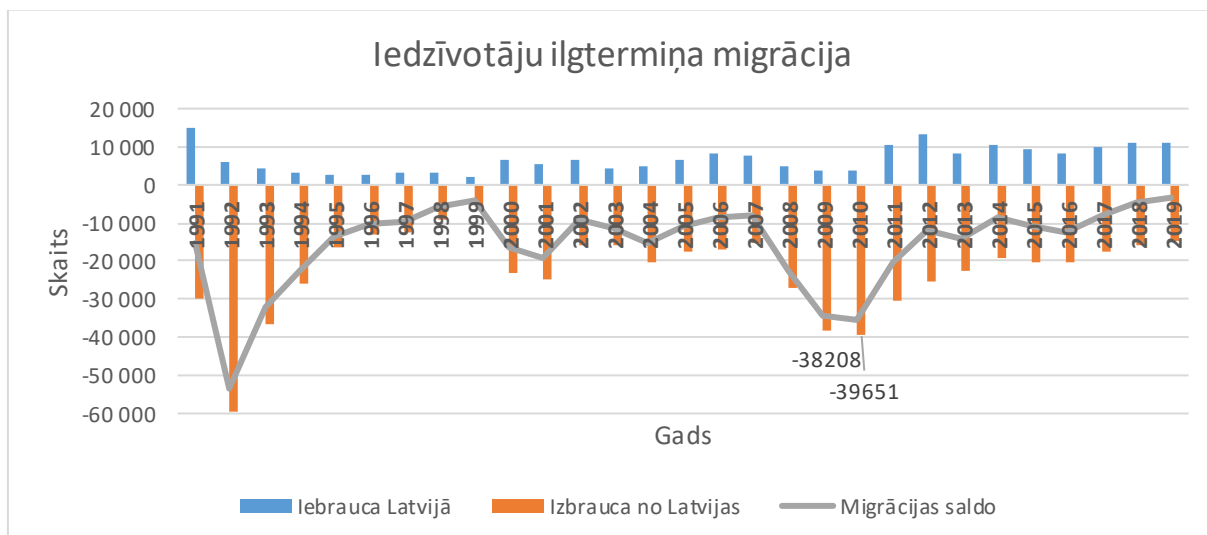

1.7.attēls. Pastāvīgo iedzīvotāju vidējais vecums 2019.gada sākumā. *Avots: CSP*

13. Turpinās iedzīvotāju novecošanās process. Darbspējas vecuma iedzīvotāju skaita samazinājumu būtiski ietekmē migrācija. Kopumā kopš 2004.gada, kad Latvija iestājās Eiropas Savienībā, no Latvijas ir izbraukuši 361 tūkst. iedzīvotāju. Lielākais emigrācijas vilnis piedzīvots ekonomiskās krīzes laikā – 2009.gadā no Latvijas izbrauca 38 208, bet 2010.gadā – 39 651 iedzīvotāju. Kopš 2016.gada emigrācija samazinās (1.8.attēls), tomēr emigrācija joprojām pārsniedz imigrāciju un 2019.gadā

LAUKU APVIDI

emigrēja par aptuveni ceturtdaļu vairāk iedzīvotāju darbaspējas (šajā gadījumā 15 – 64 gadi) vecumā (12,2 tūkst.) nekā imigrēja (9,3 tūkst.)³.

1.8.attēls. Migrācija kopš 1991.gada. Avots: CSP

14. 2018. gadā Latvijā ieradās 4 852 reemigrantu, kas ir par 11% mazāk kā 2017.gadā, kad atgriezās 5455 Latvijas valsts piederīgo. Starp tiem, kas 2018.gadā atgriezās, vērojams salīdzinoši augsts bērnu (līdz 14 gadiem) un 25–34 gadus jaunu iedzīvotāju īpatsvars – attiecīgi 21% un 25%. Pieaugot vecumam, samazinās arī reemigrantu īpatsvars, tomēr neliels pieaugums vērojams pirmspensijas 55–64 gadu vecuma grupā (12%).
15. 2018. gadā Rīgā atgriezās uz pusi vairāk reemigrantu nekā citos reģionos, veidojot 31% no visiem reemigrantiem, savukārt 18% reemigrantu atgriezās uz Pierīgas reģionu, kas nozīmē, ka reemigranti izvēlas atgriezties tuvāk galvaspilsētai. Vismazāk - uz Vidzemes reģionu (10%), bet uz Latgali atgriežas 15% Latvijas valsts piederīgo iedzīvotāju.
16. Pamatojoties uz iepriekš minēto, viens no galvenajiem izaicinājumiem Latvijā ir darbaspējīgā vecuma iedzīvotāju īpatsvara samazināšanās, ko galvenokārt nosaka pārsvarā jaunu Latvijas iedzīvotāju emigrācija un zems dzimstības koeficients. Šī tendence samazina darbaspēka izmantošanas ieguldījumu ekonomikas izaugsmē, kas nozīmē, ka nākotnē ražīguma pieaugums kļūs par vēl svarīgāku tautsaimniecības izaugsmes virzītājspēku. Tas apliecina, ka vēl vairāk ir nepieciešams palielināt darbaspēka ražīgumu.⁴

3 Nodarbinātība

3.1 Nodarbinātības raksturojums

17. 2018. gadā Latvijā ekonomiski aktīvi bija 982,2 tūkstoši jeb 69,6 % iedzīvotāju 15–74 gadu vecumā. 2018. gadā ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir palielinājies par 1,9 tūkstošiem jeb 0,2 %, bet ekonomiskās

³ ZM aprēķins atbilstoši CSP datiem (IBG040).

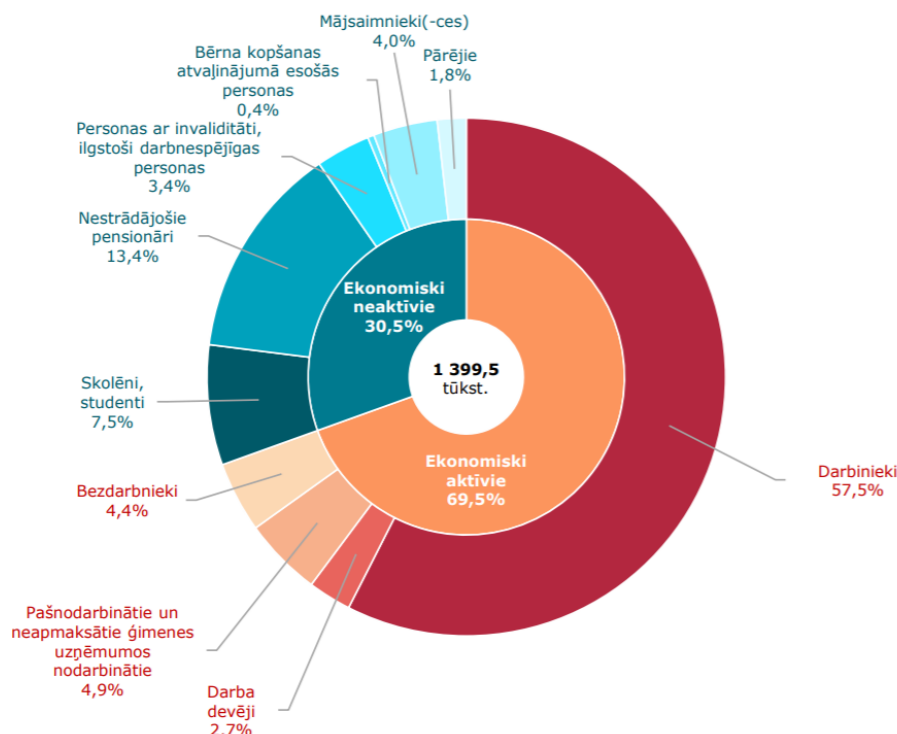
⁴ <https://www.oecd.org/skills/centre-for-skills/OECDskillsStrategyLatviaReportSummaryLatvian.pdf>

LAUKU APVIDI

aktivitātes līmenis pieaudzis par 0,7 procentpunktiem. Vīriešu ekonomiskās aktivitātes līmenis ir augstāks nekā sievietēm, attiecīgi – 73,8 % un 65,9 %.

18. Pēdējos gados apmēram trešā daļa iedzīvotāju 15–74 gadu vecumā nav ne nodarbināti, ne aktīvi darba meklētāji (2019. gadā – 30,5 % jeb 428,2 tūkstoši iedzīvotāju) (1.9.attēls). 2019. gadā nodarbināti bija 910,0 tūkstoši jeb 65 % iedzīvotāju 15–74 gadu vecumā. Gandrīz ceturtdaļa (24,2 %) no visiem nodarbinātajiem bija 55–74 gadu vecumā.

Iedzīvotāju (15-74 gadu vecumā) ekonomiskās aktivitātes struktūra 2019. gadā

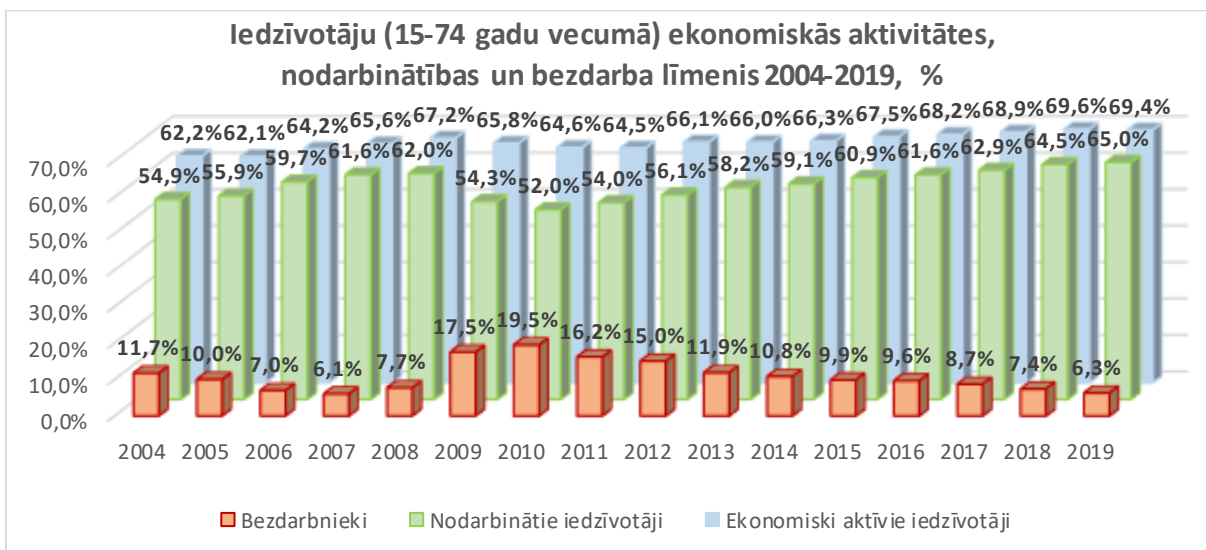
1.9.attēls. Iedzīvotāju (15-74 gadu vecumā) ekonomiskās aktivitātes struktūra 2019.gadā.

Avots: Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2020

19. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, 2019. gadā nodarbinātības līmenis palielinājās par 0,5 procentpunktiem (1.10.attēls). 2019. gadā no visiem nodarbinātajiem 6 % bija jaunieši 15–24 gadu vecumā, nedaudz vairāk kā piektdaļa (22,9 %) no visiem nodarbinātajiem bija vecumā no 25–34 gadi, gandrīz puse (46,9 %) nodarbināto bija vecumā 35–54 gadi, bet 4,0 % vecuma grupā 65–74 gadi.⁵

⁵ Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2020, CSP, 2020, 45.lpp.

LAUKU APVIDI

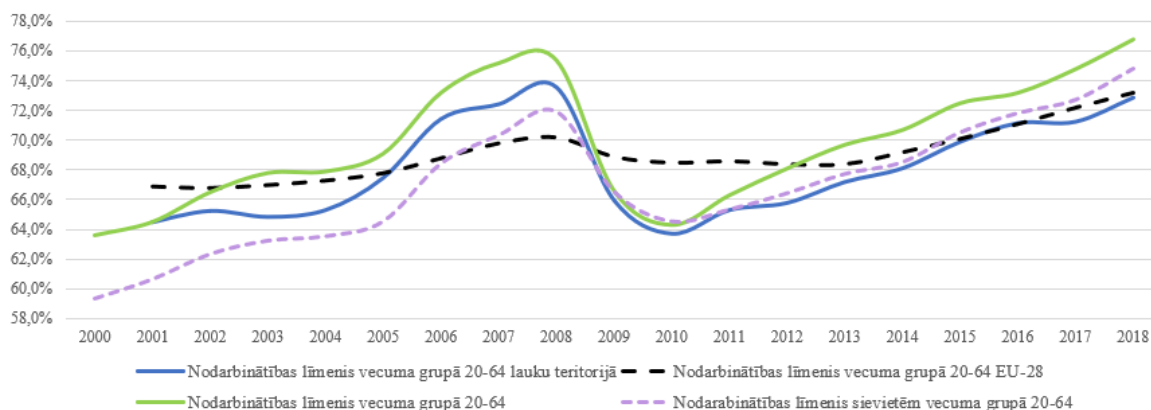
1.10.attēls. Iedzīvotāju (15-74 gadu vecumā) ekonomiskās aktivitātes, nodarbinātības un bezdarba līmenis 2004-2019, %. Avots: CSP (NBGO10)

20. 2019. gadā bija 61,3 tūkstoši bezdarbnieku. Sākoties ekonomikas lejupslīdei, 2009. gadā strauji pieauga bezdarba līmenis, augstāko rādītāju (19,5%) sasniedzot 2010. gadā. Kopš 2011. gada bezdarba līmenis pakāpeniski samazinās, un 2019. gadā tas bija 6,3 % (1.10.attēls). Pēdējos gados tas ir sasniedzis ES dalībvalstu vidējo rādītāju. Sieviešu bezdarba līmenis (5,4%) arvien ir zemāks nekā vīriešiem (7,2%). Latvijā joprojām saglabājas augstākais jauniešu (15–24 gadi) bezdarba līmenis Baltijas valstīs – 2019. gadā tas bija 12,4 %. Viszemākais jauniešu bezdarba līmenis 2019. gadā bija Igaunijā (11,1 %), savukārt Lietuvā tas bija 11,9%.⁶
21. Latgales reģionā saglabājas augstākais bezdarba līmenis – 10,7%. Vienlaikus salīdzinot ar 2014.gada rādītāju (17%) bezdarbs Latgalē ir samazinājies par 6,3 procentpunktiem, kamēr vidēji Latvijā - par 4,5 procentpunktiem. Atšķirība starp Latgales reģiona (10,7%) un Rīgas reģiona (5,7%) bezdarba līmeni ir 5 procentpunkti⁷.
22. Nodarbinātības līmenis lauku teritorijā laika posmā no 2001. gada līdz 2007. gadam uzrāda vienmērīgu pieauguma tendenci no 65% līdz gandrīz 74%, tomēr pēc ekonomiskās krīzes 2009. gadā vēl nav sasniegts 2007. gada līmenis. Nodarbinātības līmenis laukos ir zemāks par vidējo nodarbinātības līmeni Latvijā, bet tas ir vienādā līmenī ar vidējo nodarbinātības līmeni ES lauku teritorijās (73%) (1.11.attēls).

⁶ Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2020, CSP, 2020, 45.lpp.

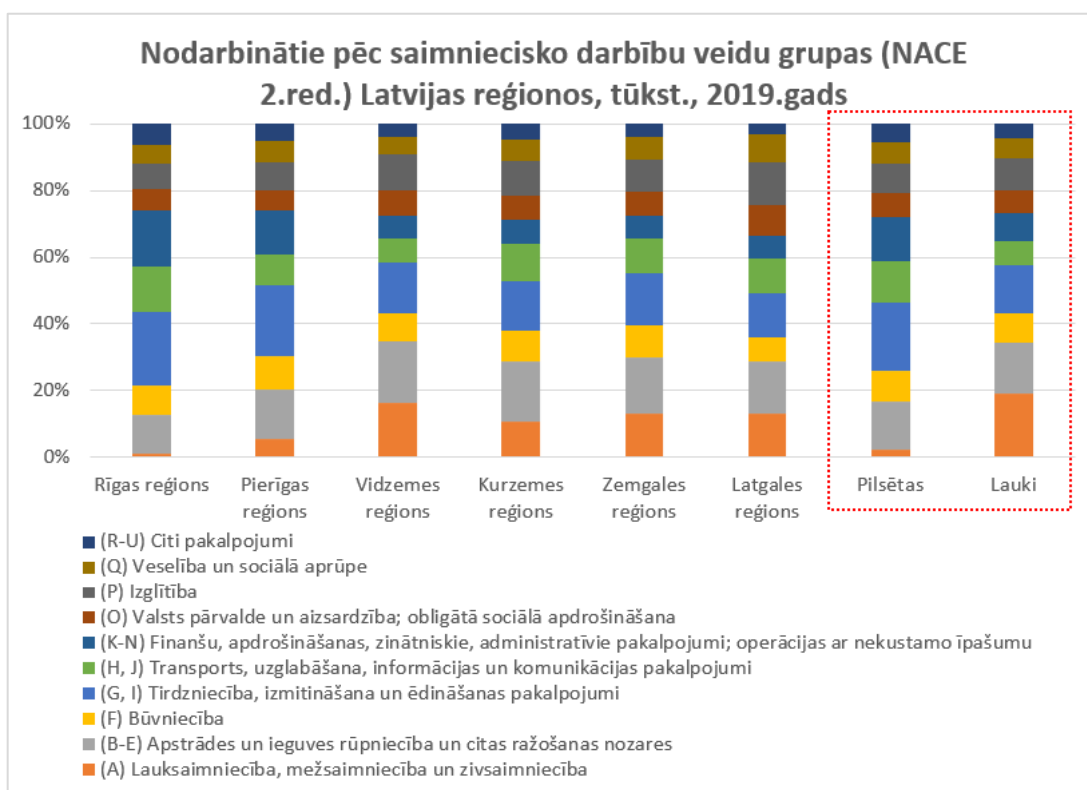
⁷ ZM aprēķins, izmantojot CSP datus.

LAUKU APVIDI

1.11.attēls. Nodarbinātības līmeņa attīstība lauku teritorijā. Avots: EUROSTAT

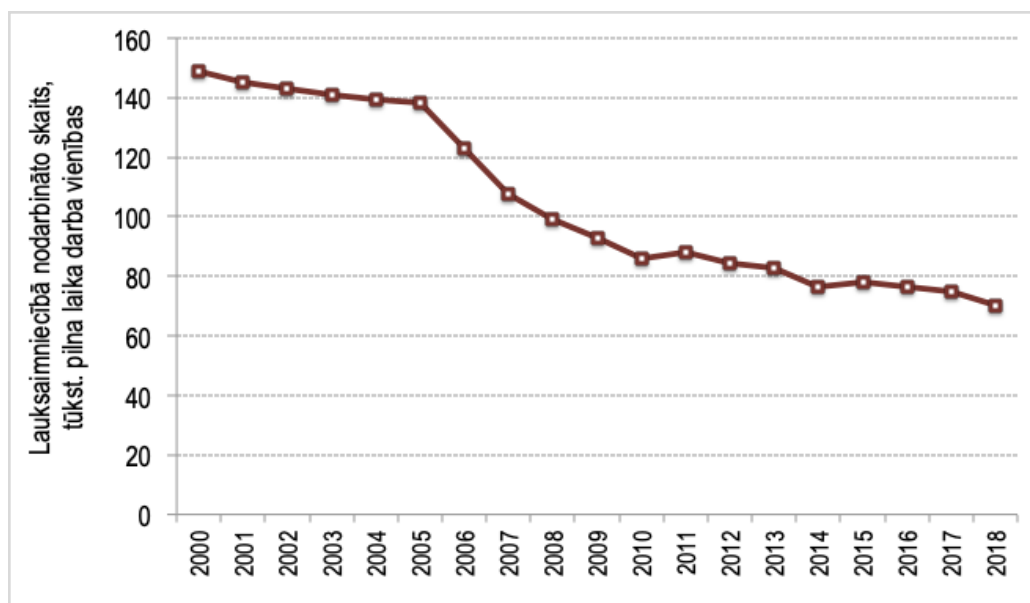
23. Nodarbinātība tradicionālajās lauku teritorijā esošajās nozarēs nespēj saglabāt līdzšinējo lauku sociālekonomisko apdzīvotību un labklājības līmeni. Lauku teritorijā nodarbinātības struktūrā vislielākais nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars ir pakalpojumu sektorā, kā arī lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā - 19% (1.12.attēls). Sakarā ar darbaspēka vajadzības samazināšanos lauksaimniecībā, nelauksaimnieciskās uzņēmējdarbības attīstībai lauku teritorijās ir ļoti būtiska nozīme apdzīvotības un ekonomiskās rosības saglabāšanā.

1.12.attēls. Nodarbinātie pēc saimniecisko darbību veidu grupas (NACE 2.red.) Latvijas reģionos, tūkst., 2019.gads. Avots: Aprēķins pēc CSP datiem

LAUKU APVIDI

24. Latvijā samazinoties saimniecību skaitam un intensificējot lauksaimniecisko ražošanu, samazinās arī kopējais lauksaimniecībā nodarbināto skaits un 2018.gadā nozarē tika nodarbināti ~ 70 tūkst. pilna laika darbinieki (PLE) (1.13.attēls).

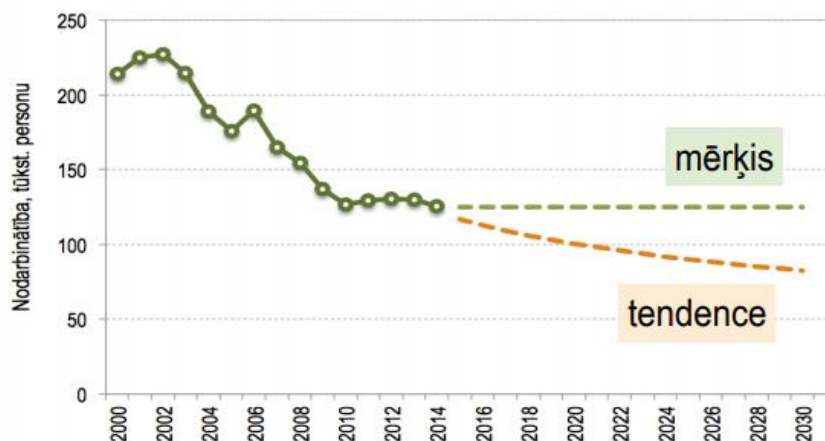
1.13.attēls. Lauksaimniecībā nodarbināto skaits tūkst. pilna laika darba vienības 2018.gadā
Avots: LLU⁸

3.2 Bioekonomika

25. Latvija ir pirmā no jaunajām ES-13 dalībvalstīm, kas izstrādājusi nacionālo Bioekonomikas stratēģiju laikposmam līdz 2030. gadam (LIBRA)⁹.
26. Šobrīd lauksaimniecība, mežsaimniecība un valsts institūcijas ir galvenie darba devēji laukos. Arī bioresursu pārstrāde salīdzinājumā ar citām nozarēm nav tik izteikti koncentrēta ap Rīgu, kas ir saistīts ar bioresursu ieguves izvietojumu.
27. Latvijā ir kritisks labi apmaksātu darbavietu trūkums. Lai tautsaimniecībā sāktu veidoties labi apmaksātas darbavietas un šis process būtu ilgtspējīgs, ir svarīgi palielināt uz eksportu orientēto (un ar importu konkurējošo) preču ražošanu un pakalpojumu sniegšanu. LIBRA viens no galvenajām mērķiem ir nodarbinātības veicināšana un saglabāšana bioekonomikas nozarēs līdz 128 tūkst. nodarbināto, līdz 2030.gadam (1.14.attēls). Salīdzinājumā ar citām ražošanas vai pārstrādes nozarēm, tieši bioekonomikas sektoru attīstība var vairāk par citām nozarēm nodrošināt valsts vienmērīgu un līdzsvarotu teritoriālu attīstību. Bioekonomikas nozares ir tautsaimniecības attīstības pamats, tās stiprina Latvijas teritorijas dzīvotspēju, un tām piemīt liels izaugsmes potenciāls labi apmaksātu darba vietu radīšanā.

⁸ LLU pētījums "Analīzes veikšana un priekšlikumu sagatavošana Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskā plāna izstrādei", 2019

⁹ <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40433525&mode=mk&date=2017-12-19>

1.14.attēls. Latvijas bioekonomikas stratēģijas mērķi attiecībā uz nodarbinātību. *Avots: LLU*

28. 2019. gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa valstī sasniedza 1 076 eiro. Gada laikā tā palielinājās par 72 eiro jeb 7,2 %. Vidējā neto darba samaksa, kas aprēķināta, izmantojot darba vietā piemērojamos darba nodokļus, bija 793 eiro jeb 73,7 % no bruto algas.¹⁰
29. Kopumā algas aug visās nozarēs jau pēdējos septiņus gadus. Vislabāk apmaksātās ir finanšu un IT pakalpojumu nozares, kur 2019. gadā vidējā bruto alga bija attiecīgi 2 083 un 1 731 eiro mēnesī. Lauksaimniecībā (1 035 eiro), apstrādes rūpniecībā (1 040 eiro), būvniecībā (1 048 eiro) un transporta un uzglabāšanas nozarē (1 071 eiro) vidējā bruto mēnešalga bija nedaudz zemāka par vidējo mēnešalgu valstī (1 076 eiro). Latvijā, tāpat kā citās Eiropas Savienības valstīs, sievietes, kas strādā algotu darbu, vidēji pelna mazāk nekā vīrieši. 2018. gadā sieviešu un vīriešu stundas vidējās darba samaksas pirms darba nodokļu nomaksas (bruto) starpība bija 14,1 %, taču tas ir zemākais rādītājs kopš 2012. gada.¹¹
30. Minimālā alga Latvijā (2020. gada 1. janvārī 430 EUR), salīdzinot ar pārējām Eiropas Savienības dalībvalstīm, kur eksistē valstī noteiktais minimums, ir viena no zemākajām. 2019. gadā Lietuvā minimālā alga pieauga līdz 607 eiro (9,4 %), bet Igaunijā – līdz 584 eiro (8,1 %).¹²
31. Darba algas līmenis krasi atšķiras Rīgā un Pierīgas reģionā, kur vidējā bruto darba samaksa pārsniedz 1 200 EUR, savukārt Latgales reģionā tā ir viszemākā – vidēji 747 EUR, pārējos reģionos virs 850 EUR (1.15.attēls). Lauku teritorijās iedzīvotāju rīcībā esošie ienākumi uz vienu mājsaimniecības locekli 2018. gadā laukos bija par 16 % zemāki nekā pilsētās.

¹⁰ Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2020, CSP, 2020, 25.lpp.

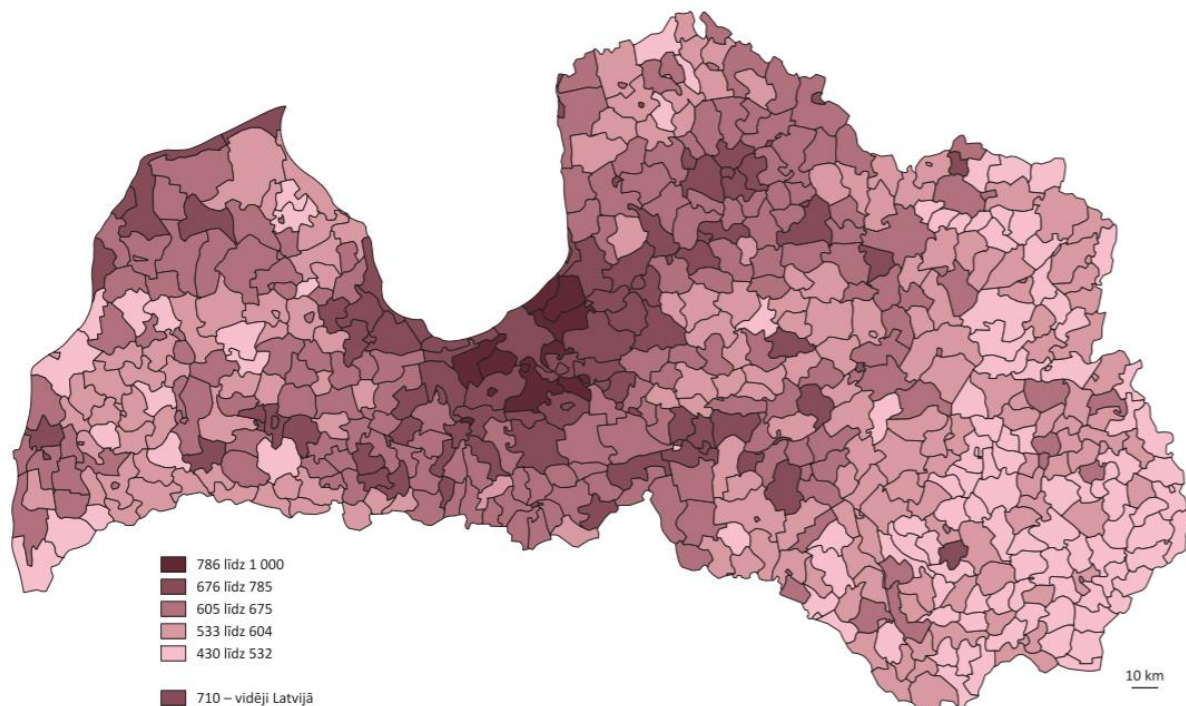
¹¹ Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2020, CSP, 2020, 25.lpp.

¹² Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2020, CSP, 2020, 27.lpp.

LAUKU APVIDI

Darba ņēmēju mēneša vidējo bruto darba ienākumu mediāna teritoriālajās vienībās 2019. gadā

(Darba ņēmēji ietverti teritoriālajā vienībā pēc faktiskās dzīvesvietas. Mēneša vidējie ienākumi ir vismaz 55 eiro.) (eiro)

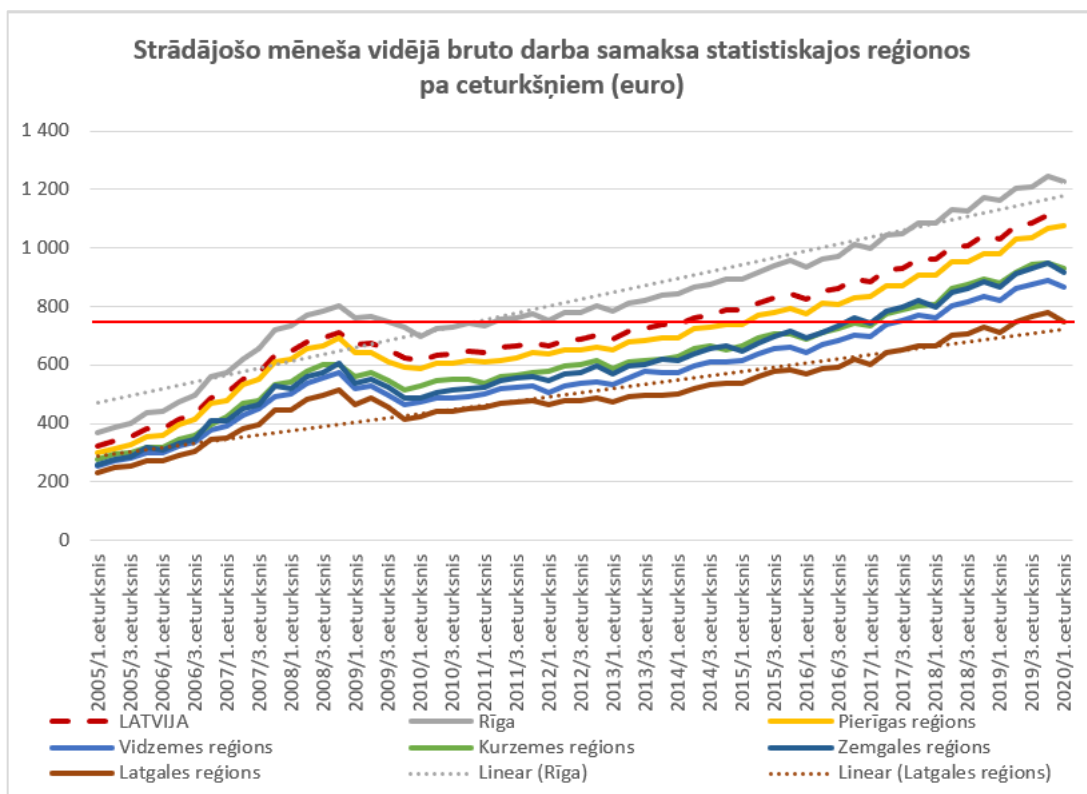

Datu avots: Valsts ieņēmumu dienesta dati. Mēneša vidējo bruto darba ienākumu mediāna ir rādītājs, kas atrodas augošā vai dilstošā kārtībā sakārtotu darba ņēmēju bruto darba ienākumu rindas vidū.

1.15.attēls. Darba ņēmēju mēneša vidējo bruto darba ienākumu mediāna teritoriālajās vienībās 2019.gadā. Avots: CSP¹³

32. Vērtējot darba samaksas izmaiņas periodā kopš 2005.gada secināms, ka lai arī darba samaksa ir augusi visos Latvijas reģionos, tomēr Rīgā un Pierīgā tā ir augusi straujāk (1.16.attēls). Tā piemēram, bruto darba samaksas līmenis Latgales reģionā 2020.gada 1.ceturknī sasniedzis 747 EUR, savukārt Rīgā šāds bruto darba samaksas līmenis bija sasniegts jau 2011.gadā, bet Vidzemes reģionā, kur vidēji darba samaksa ir otra zemākā valstī, šāds darba samaksas līmenis bija 2017.gadā. Līdz ar to, darba iespējas un būtiskās ienākumu atšķirības reģionos veicina iedzīvotāju migrāciju, attiecīgi arī reģionu depopulāciju un negatīvi ietekmē reģionu, īpaši, lauku teritoriju, attīstības iespējas nākotnē.

¹³ Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2020, CSP, 2020, 28.lpp.

1.16.attēls. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa statistiskajos reģionos pa ceturkšņiem (EUR). *Avots: CSP*

33. Septiņu gadu laikā kopš 2010. gada darbvieta skaits audzis privātajā sektorā, bet valsts pārvaldē tas palicis nemainīgs. Visvairāk darbvieta ir tirdzniecībā, apstrādes rūpniecībā un izglītībā. Situāciju darba tirgū būtiski ietekmē reģionālās disproporcijas – visvairāk vakanču ir Rīgā un Pierīgas reģionā. Darbaspēka trūkumu ietekmē gan nepietiekamais kvalificētu speciālistu skaits, gan zemās algas.¹⁴

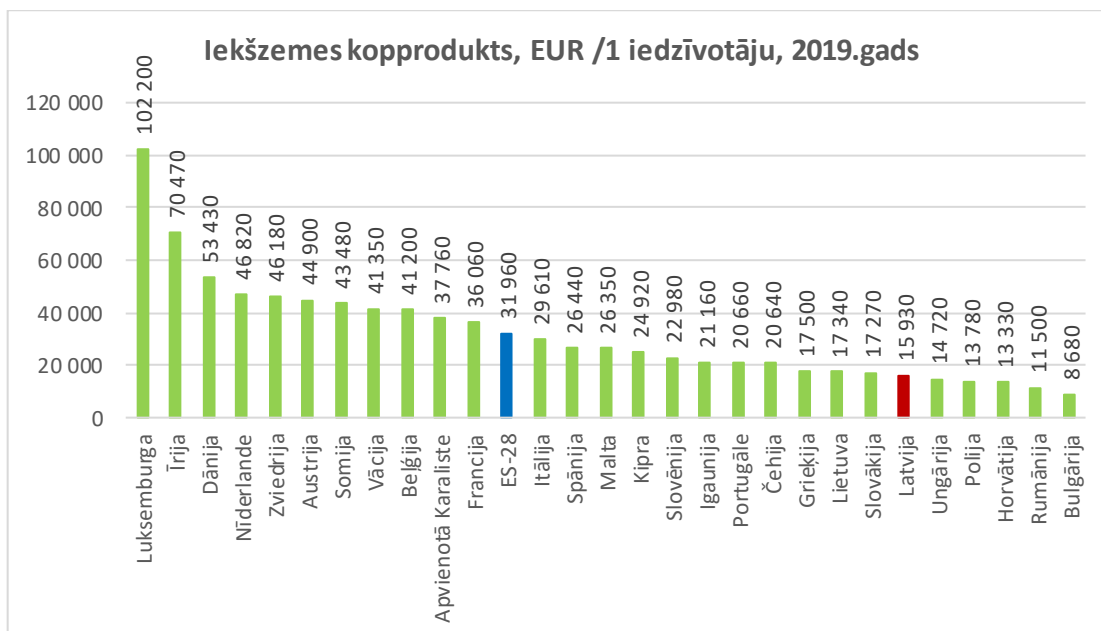
4 Izaugsmes veicināšana lauku teritorijās

4.1 Iekšzemes kopprodukts

34. Pērn ES-28 IKP uz vienu iedzīvotāju bija 31,9 tūkst. eiro. Latvijā 2019. gadā IKP uz vienu iedzīvotāju bija 15,9 tūkst. eiro, un tas bija sestais zemākais rādītājs no visām Eiropas Savienības dalībvalstīm (1.17.attēls).

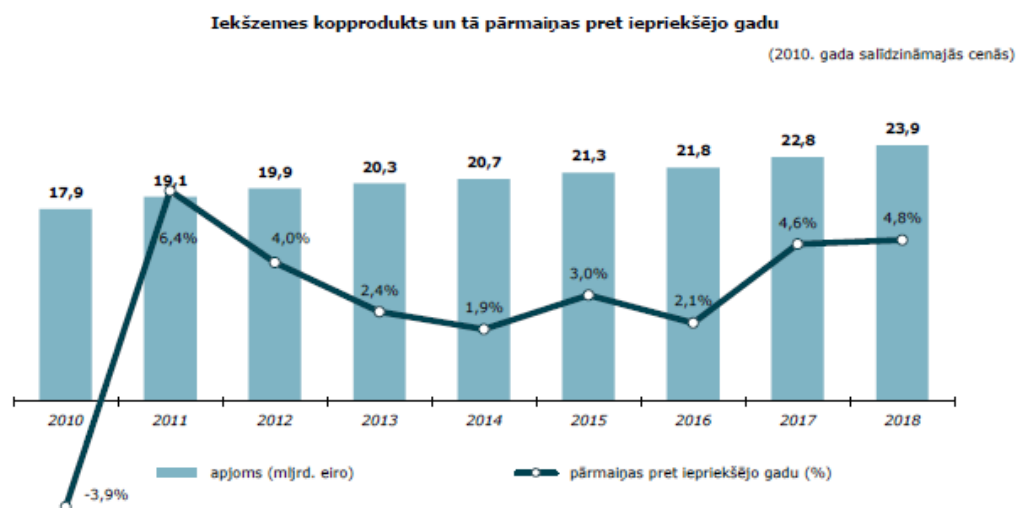
¹⁴ “Informatīvs ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm”
https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/dsp/EMZino_06072018_full.pdf

LAUKU APVIDI

1.17.attēls. Iekšzemes kopprodukts, EUR uz vienu iedzīvotāju, 2019.gads. Avots *EUROSTAT*

35. Kopumā valstī turpinās ekonomikas izaugsme. 2018. gadā iekšzemes kopprodukts faktiskajās cenās palielinājās līdz 29,5 miljardiem eiro, bet 2010. gada salīdzināmajās cenās – 23,9 miljardiem eiro, ekonomikas izaugsmes temps pret iepriekšējo gadu bija 4,8 % (1.18.attēls).

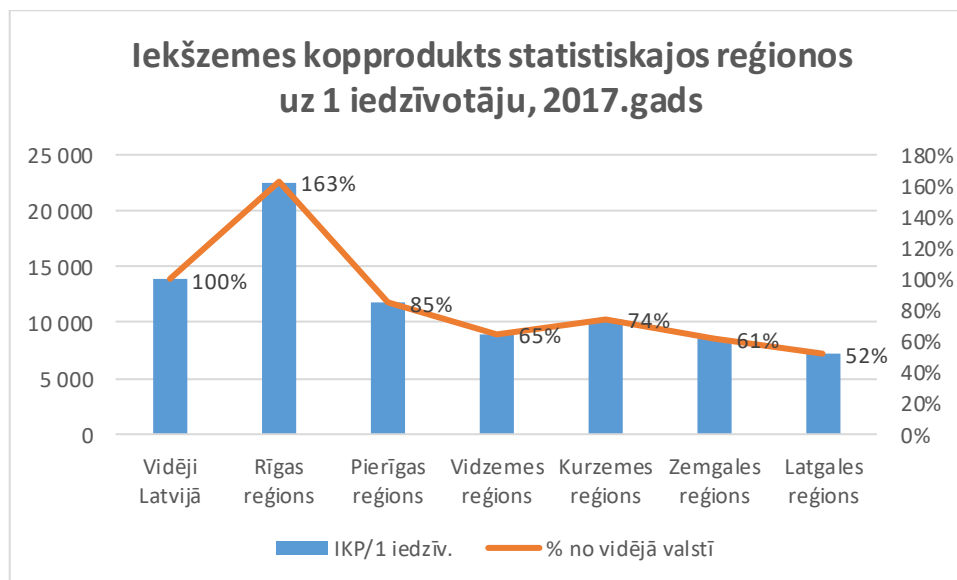

Iekšzemes kopprodukts faktiskajās un salīdzināmajās cenās

	2017	2018
Iekšzemes kopprodukts – pavisam, milj. eiro		
faktiskajās cenās	27 033	29 524
2010. gada salīdzināmajās cenās	22 778	23 864
Uz vienu iedzīvotāju, eiro		
faktiskajās cenās	13 926	15 328
2010. gada salīdzināmajās cenās	11 734	12 389

1.18.attēls. Iekšzemes kopprodukts un tā pārmaiņas pret iepriekšējo gadu (2010-2018). Avots: *CSP*

36. Tomēr Latvijā ir vienas no augstākajām reģionālās attīstības atšķirībām - starp Ekonomiskās Sadarbības un Attīstības organizācijas (OECD) valstīm tās ir trešās augstākās. Rīgas reģionā IKP uz vienu iedzīvotāju 2017.gadā ir 22 458 euro, kas ir 163% no vidējā IKP uz vienu iedzīvotāju valstī (13 805 euro). Kurzemē IKP uz vienu iedzīvotāju ir 74% no vidējā IKP uz vienu iedzīvotāju valstī, Vidzemē 65%, Zemgalē 61%, bet Latgalē 52% (1.19.attēls).

1.19.attēls. Reģionālās attīstības atšķirības pēc IKP uz 1 iedzīvotāju, 2017.gads. *Avots: CSP*

37. Rīgas plānošanas reģionā IKP uz vienu iedzīvotāju ir 3,1 reizi lielāks nekā Latgales reģionā. Turklāt būtiski atšķiras komersantu spēja piesaistīt investīcijas - atšķirības nefinanšu investīcijās ir 5,4 reizes starp Rīgas un Latgales plānošanas reģionu. Tā rezultātā darba samaksas atšķirības starp reģioniem ir 1,6 reizes (jeb 5 līdz 10 gadu starpība starp plānošanas reģioniem). Ir nepieciešams samazināt dzīves līmeņa atšķirības starp Latvijas reģioniem un veicināt izaugsmes attīstību lauku teritorijās.
38. Latvijas lauku reģionu un pārejas reģionu IKP uz vienu iedzīvotāju atšķiras nedaudz (3-4% no vērtības), bet pilsētu reģionos tas ir divreiz lielāks. IKP uz vienu iedzīvotāju (PSL) īpatsvars no ES vidējās vērtības abos gados attiecīgi ir 39-40% lauku reģionos (Vidzeme un Zemgale), 40-41% pārejas reģionos (Latgale un Kurzeme) un 85-86% pilsētu reģionos (Rīga un Pierīga). Kopumā valstī rādītāja vērtība uzrāda augšupejošu tendenci - no 64% (2015., 2016.) uz 67% (2017.).¹⁵

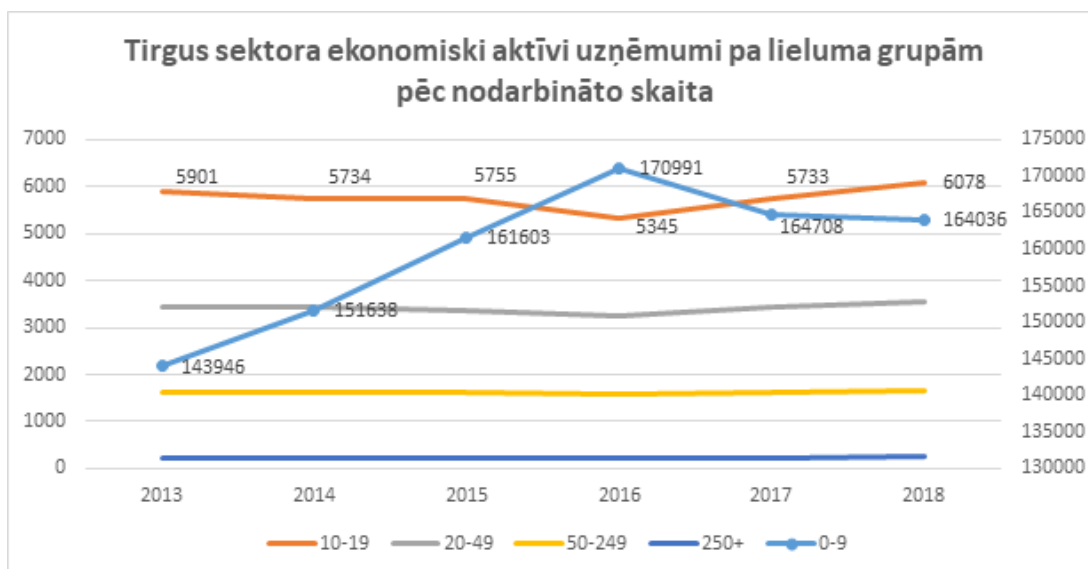
4.2 *Ekonomiski aktīvie uzņēmumi*

39. No 2013.gada strauji ir audzis to uzņēmumu skaits (1.20.attēls), kas nodarbina līdz 9 darbiniekiem, kas liecina par iespējām un vajadzību attīstīt mazo uzņēmējdarbību, turpretī lieliem uzņēmumiem, kas nodarbina vairāk kā 50 darbinieku ir vērojama

¹⁵ AREI, "LAP 2014 - 2020 novērtēšana paplašinātajam Ikgadējam īstenošanas ziņojumam 2019" a tskaitē, 2019, 148.lpp

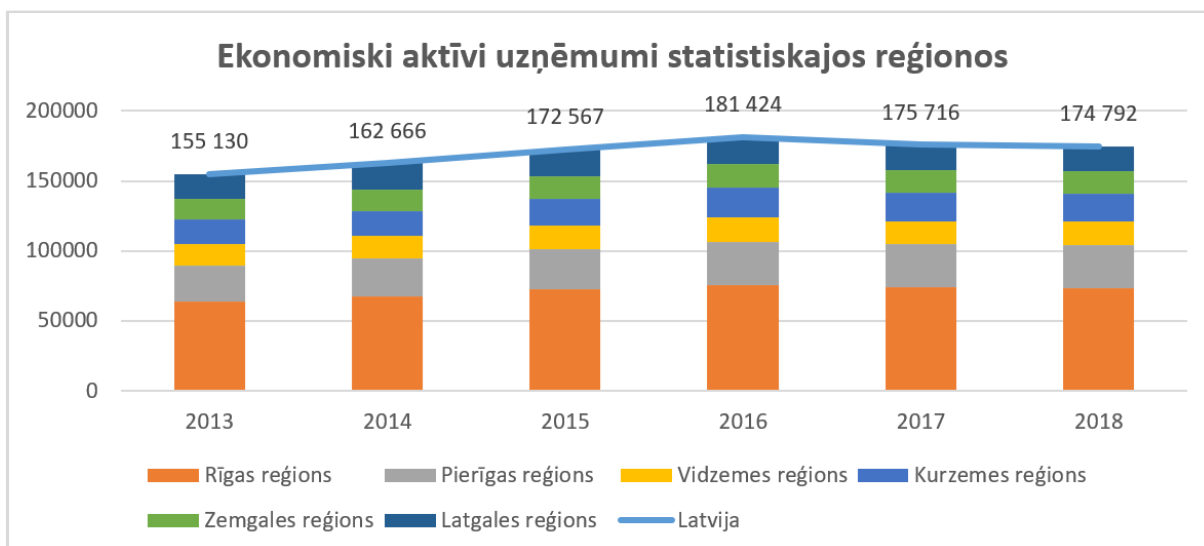
LAUKU APVIDI

stabila nemainība. Lauku teritorijās būtu jāattīsta arī tādi uzņēmumi, kas nodarbina vairāk par 20 līdz 49 darbiniekiem, kam ir iespēja attīstīties un dot vēl papildus darba vietas tiem darba meklētājiem, kas nav gatavi attīstīt savu biznesu.

1.20.attēls. Tirgus sektora ekonomiski aktīvie uzņēmumi 2016. gadā. Avots: CSP

40. Latvijā ir labi redzama uzņēmumu koncentrācija lielajās pilsētās vai novadu centros. Kopumā, valstī vairāk kā puse tirgus sektora ekonomiski aktīvo uzņēmumu atrodas Rīgas un Pierīgas reģionā (1.21.attēls).

1.21.attēls. Ekonomiski aktīvi uzņēmumi statistiskajos reģionos. Avots: CSP

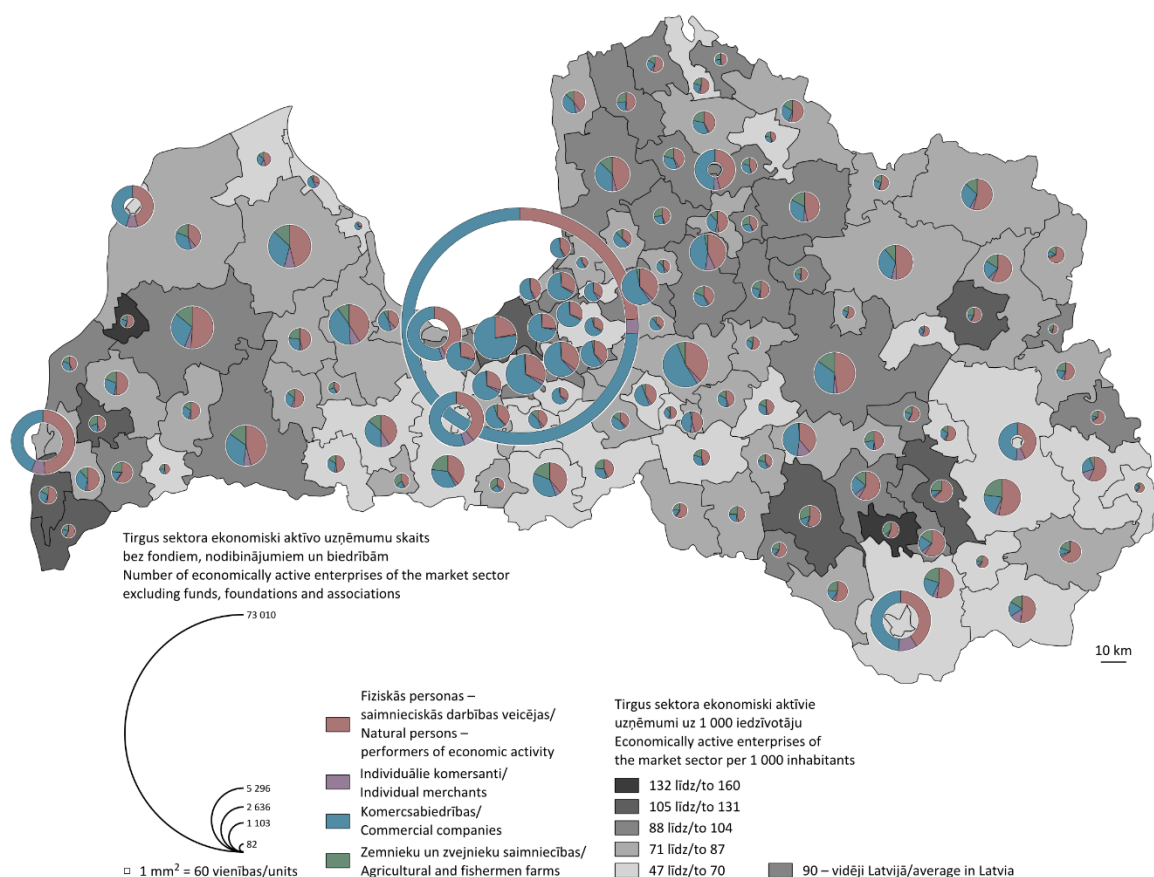
41. Komerksabiedrību īpatsvars Rīgā un tās reģionā ir dominējošs, turpretī tālāk no Rīgas, lauku pilsētās vairāk ir pašnodarbināto un individuālo komersantu, to īpatsvars gadu gaitā svārstās no 45% līdz 48% (1.22.attēls). Pašnodarbinātie un mazie uzņēmumi nespēj piesaistīt pietiekami daudz privāto investīciju, lai tālāk attīstītos, ražotu jaunus produktus vai izvērstu pakalpojumus, tie pamatā nodarbina paši sevi, bet nedod darbu citiem. Attīstību varētu sekmēt mudinot šāda veida uzņēmējus sadarboties, veidojot nišas produktus, virzot tos eksportam. Tāpat, ņemot vērā attālumu no tirgiem, kā arī potenciālā pakalpojuma saņēmēja, reģionos varētu būt

LAUKU APVIDI

liels potenciāls attālinātās nodarbinātības iespējām, vai arī attīstāmas iespējas sniegt pakalpojumu, izmantojot digitālos risinājumus.

42. Organizētajās diskusijās par KLP nākotnes jautājumiem tika norādīts uz grūtībām, ar ko saskaras tie, kas vēlas uzsākt uzņēmējdarbību, t.sk., salīdzinoši lielo darbaspēka nodokļu slogu un nodokļu politikas nepastāvīgumu, aicinot paredzēt atvieglojumus mazajiem uzņēmumiem, īpaši uzsākšanai. Viens no risinājumiem tiek ieviests sākot ar 2021. gada 1. jūliju, piedāvājot maziem uzņēmumiem vienkāršotu nodokļa nomaksas risinājumu, kas atvieglos arī nodokļu aprēķināšanu.

Tirgus sektora ekonomiski aktīvie uzņēmumi 2017. gadā
Economically active enterprises of the market sector in 2017

1.22.attēls. Tirgus sektora ekonomiski aktīvie uzņēmumi 2017. gadā. Avots: CSP

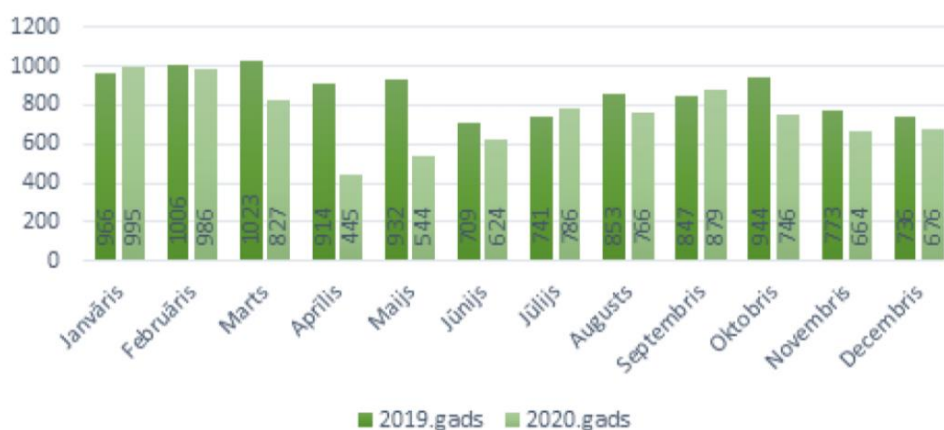
43. Ņemot vērā zemo uzņēmējdarbības aktivitāti lauku reģionos, ir jāturpina ieguldījumi uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai, dažādojot uzņēmējdarbību reģionos. Tostarp jāveicina uz tirgu orientētu lauksaimniecības un pārtikas produktu ražošanu un saražotās produkcijas ilgtspējīga patēriņu. Viens no risinājumiem mazo zemnieku saimniecību ilgtspējīgai attīstībai un izdzīvošanai ir īso pārtikas piegāžu ķēžu attīstība. Lielai daļai mazo saimniecību ir problēmas realizēt savu produkciju, jo tām ir sarežģīti iekļauties lielajās pārtikas piegādes ķēdēs un loģistikas sistēmās, tāpēc šīs saimniecības savas produkcijas noieta tirgu meklē ar īso pārtikas piegāžu ķēžu palīdzību, t.sk. izveidojot vai labiekārtojot tiešās tirdzniecības vietas arī pilsētās, kas ir ārpus lauku teritorijas, tā nodrošinot savu pastāvēšanu un attīstību. Savukārt pandēmijas apstākļi veicināja lielāku uzmanību pievērst digitālo pakalpojumu attīstībai, kas arī ir risinājums vietējās produkcijas atpazīstamības veidošanai un

LAUKU APVIDI

realizācijai. Lai atbalstītu vietējos ražotājus un veicinātu vietējo sezonālo produktu patēriņu valsts un pašvaldību iestādēs zaļo publisko iepirkumu (ZPI) ietvaros, ir nepieciešams paredzēt atbalsta pasākumus sadarbības, kooperācijas veicināšanai ražotāju starpā, kas ļautu daudz vienkāršāk un efektīvāk vietējiem (t.sk. pārtikas kvalitātes shēmu produktu) ražotājiem savu produkciju piedāvāt iepirkumos, piemēram, ar kooperatīva vai citas sadarbības formas palīdzību, t.sk. atbalsts uzņēmējdarbības veicināšanai (produkcijas transportēšanai, uzglabāšanai u.c.). Par ZPI sistēmu pārtikas un ēdināšanas jomas iepirkumos detalizētāka analīze sniegta Specifiskā mērķī Nr.9 un 3.

44. Latvijas iedzīvotāji aptaujā, kuru veica Swedbank 2018.gadā par biznesa uzsākšanas plāniem potenciālās uzņēmējdarbības nozares min tirdzniecību (20%), pakalpojumus (12%) un būvniecību (11%). Kā nākamās populārākās minētas ražošana, tūrisms un lauksaimniecība. Kā galvenos šķēršļus, kas kavē uzņēmējdarbības uzsākšanu, Latvijas iedzīvotāji min sākumkapitāla nepietiekamību (56%), nepiemērotu ekonomisko situāciju (40%) un zināšanu trūkumu (25%).
45. Uzņēmējdarbības uzsākšanai būtiska ir iespēja saņemt palīdzību biznesa idejas attīstībai. Uzņēmējdarbības attīstības veicināšanai lauku teritorijā, Valsts Lauku tīkls organizē mācības jaunajiem un topošajiem lauku uzņēmējiem. Plašāks apraksts pieejams Horizontālā mērķa aprakstā.
46. Lursoft apkopotā informācija parāda, ka 2020.gada laikā reģistrēti 8938 jauni uzņēmumi, kas ir par 14,42% mazāk nekā 2019.gadā. Teju puse no visiem jaunajiem uzņēmumiem reģistrēti Rīgā. Straujākais jaunu uzņēmumu skaita pieaugums 2020.gadā fiksēts Ludzas novadā, kur pērn reģistrēts divreiz lielāks jaunreģistrēto uzņēmumu skaits nekā 2019.gadā (2019.gadā – 19 jauni uzņēmumi, 2020.gadā – 39 jauni uzņēmumi), sasniedzot pēdējo sešu gadu augstāko rezultātu.

Jaunu uzņēmumu reģistrēšanas dinamika pa mēnešiem

1.23.attēls. Jaunu uzņēmumu reģistrēšanas dinamika 2019/2020. gadā. Avots: Lursoft

47. Latvija Pasaules Bankas “Doing Business 2020”¹⁶ kategorijā “Jauna biznesa uzsākšana” ieņem 26. vietu. Tas kopumā ir labs rādītājs uz pasaules valstu fona un norāda, ka Latvijā ir uzņēmējiem labvēlīga vide darbības uzsākšanai. Tai pašā laikā

¹⁶ <https://www.em.gov.lv/lv/doing-business>

LAUKU APVIDI

vienmēr ir vieta pilnveidei – to apliecina arī mūsu kaimiņvalsts Igaunijas piemērs, kura šajā rādītājā ieņem 14. vietu. Savukārt Lietuva tajā ierindojas 34. vietā.

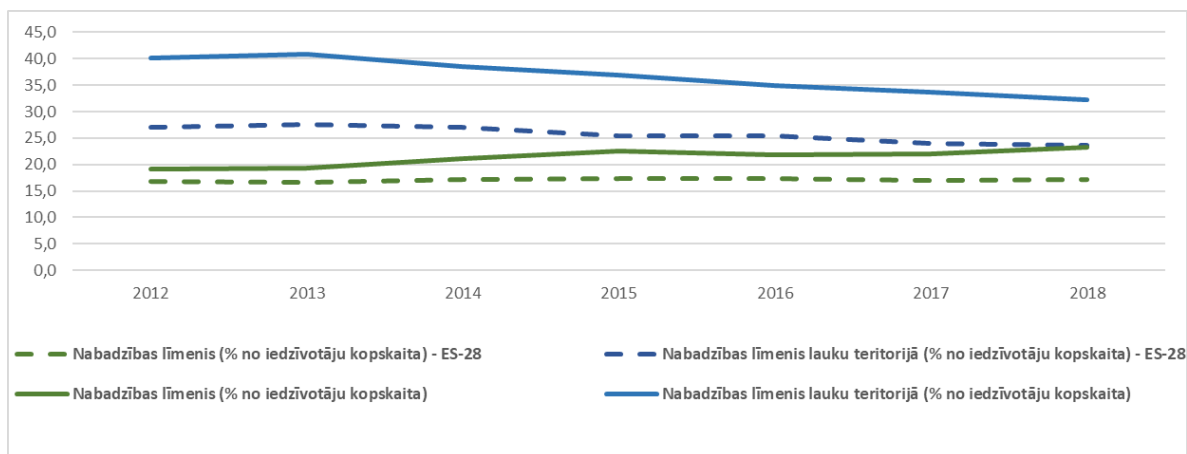
48. Situācijā, kurā uzņēmēji saskaras ar būtisku Covid-19 ietekmi - apgrozījuma kritumu, ieņēmumu samazināšanos, atliktiem maksājumiem, piegāžu pārrāvumiem, būtisku eksporta samazinājumu u.tml. Latvijā 2020.gadā tika izstrādāta Stratēģija Latvijai Covid-19 krīzes radīto seku mazināšanai¹⁷, lai rastu risinājumus, kas ir mērķorientēti un vērsti uz ekonomikas stabilizēšanu, tautsaimniecības pārorientēšanu un izaugsmi.
49. Prognozējams, ka daļa uzņēmumu arvien lielāku darba apjomu veiks attālinātā režīmā. Attālinātais darbs veicinās pieprasījuma un cenas samazinājumu pēc birojiem, transporta pakalpojumiem u.c. Vienlaikus esošās infrastruktūras nomaina ar viediem ražošanas ekosistēmu risinājumiem rosinās jaunu, netieši saistītu darba vietu rašanos, tādu, kuras nodrošinās šo iekārtu darbību un apkopi. Ar šīm pārmaiņām no tiešām uz netiešām darba vietām, rūpniecības loma transformēsies kā no centrālā nodarbinātības punkta uz nodarbinātajiem, kuri kļūs kā kodols lielākam tīklam, kurš nodarbina cilvēkus ar specifiskām prasmēm, kuri savukārt nodrošina plašam industriju lokam dažādus pakalpojumus dažādu operāciju veikšanai, t.sk. attālināti. Jaunās darba formas veicinās publiskā un privātā sektora visaptverošu digitālo transformāciju, lielo datu apstrādi un izmantošanu sabiedrības un uzņēmējdarbības vajadzību apmierināšanai un iesaistei jaunu sociālo un ekonomisko vērtību radīšanai. Līdz ar to var prognozēt, pieaugošo pieprasījumu pēc kopstrādes telpām, lai varētu nodrošināt darbu attālinātā režīmā.
50. Covid-19 pandēmijas rezultātā paplašināsies tiešsaistes tirdzniecības daļa, likumsakarīgi izmainīsies patērētāju paradumi, var prognozēt, ka augs pieprasījums pēc neklātienas darījumiem un pakalpojumiem, radot nozīmīgu potenciālu tiešsaistes komercdarbības attīstībai vietējā un starptautiskā mērogā. Nozīmīga ir valsts pārvaldes un pašvaldību spēja veicināt publiskā un privātā sektora sadarbības digitālā formā dinamiku (t.sk. testa vides radīšana jaunu produktu izstrādei u.c. risinājumi). Latvijai tās ir jaunas iespējas iekļauties šajās jaunajās piegādes ķēdēs. Digitālā transformācija rūpniecības un pakalpojumu uzņēmumos ļaus paaugstināt Latvijas uzņēmumu darba ražīgumu, panākot pašizmaksas samazinājumu, uzlabojot procesu efektivitāti. Ņemot vērā jaunākas tendences būtu nepieciešams piedāvāt atbalstu digitāliem risinājumiem un īso piegāžu ķēžu veicināšanai.

4.3 Sociālā iekļautība/nabadzība/teritoriālā kohēzija (reģionālās atšķirības):

51. 2018. gadā Latvijā nabadzības riskam bija pakļauti 434 tūkstoši jeb 22,9 % iedzīvotāju. Iedzīvotāju nabadzības riska mazināšanos sekmēja minimālās algas celšana (no 380 eiro 2017. gadā līdz 430 eiro 2018. gadā), izmaiņas sociālo pabalstu likumdošanā (atsevišķu pensiju pārrēķins, lielāks atbalsts audžuģimenēm un ģimenēm ar diviem un vairāk bērniem), kā arī izmaiņas iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanā.
52. Nabadzības līmeņa indekss lauku teritorijās no 2012. līdz 2018. gadam ir ievērojami samazinājies - no 40,1% līdz 32,3%, tuvojoties ES vidējam līmenim (23,7%) (1.23.attēls).

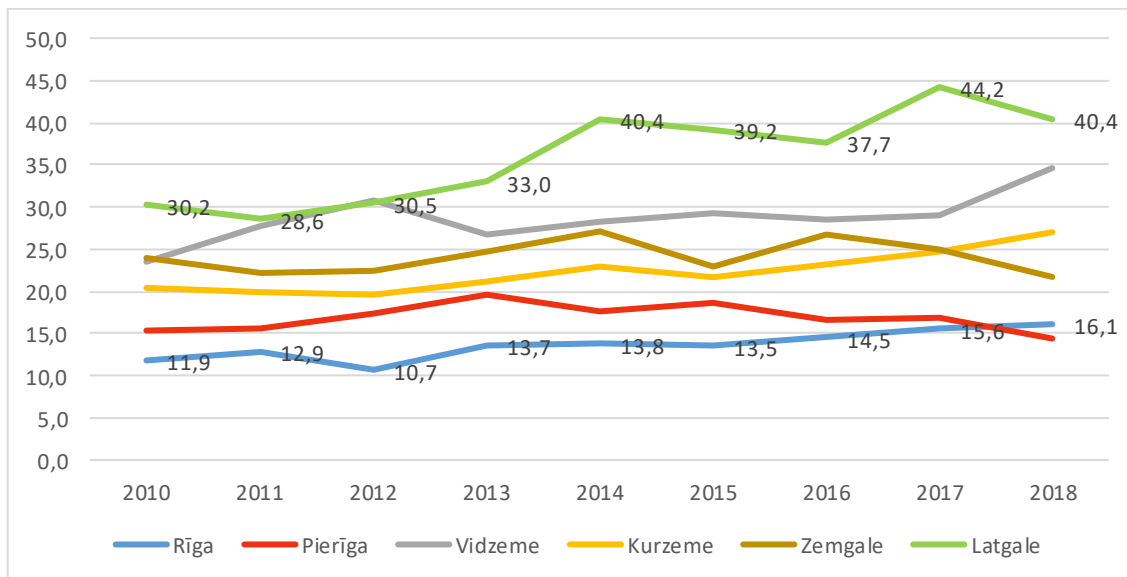
¹⁷ <https://www.em.gov.lv/lv/strategija-latvijai-0>

LAUKU APVIDI

1.24. attēls. Nabadzības līmenis Latvijā un vidēji ES-28 (%). *Avots: EUROSTAT*

53. Latvijas reģionos vērojamas lielas atšķirības iedzīvotāju īpatsvarā, kuru ekvivalentie rīcībā esošie ienākumi ir zem nabadzības riska sliekšņa. Pozitīvā nozīmē izceļas Rīga (16,1 %) un Pierīgas reģions (14,4 %), kur nabadzības riska indekss ir zemāks nekā citos reģionos. Savukārt visaugstākais tas bijis Latgales reģionā (40,4 %), kur tas ievērojami pārsniedz citu reģionu nabadzības riska indeksa vērtības (par vairāk nekā 10 procentpunktiem), 2018 gadā salīdzinot ar 2017. gadu situācija pasliktinājusies arī Vidzemes reģionā, nabadzības riska indeksa vērtība pieaugusi par 5,6 procentpunktiem (34,5%) (1.24.attēls).

1.25.attēls. Nabadzības riska indekss Latvijas reģionos (%). *Avots: CSP*

54. Ienākumu nevienlīdzība, nabadzība un sociālā atstumtība, kas ir pastāvoša problēma jau daudzus gadus, ir šķērslis ekonomikas attīstībai, t.sk. produktivitātes pieaugumam. Nabadzības dēļ indivīds nespēj piekļūt nepieciešamajiem resursiem un pakalpojumiem, piemēram, izglītībai un veselības aprūpes pakalpojumiem, kas savukārt ierobežo un kavē veiksmīgu integrāciju darba tirgū. Diemžēl lauku teritorijās palielinās tādu iedzīvotāju grupu īpatsvars, kas dažādu iemeslu dēļ neiesaistās vietējās sabiedrības ekonomiskajā un sociālajā dzīvē, bet ir atkarīgi no valsts un pašvaldības sniegtajiem pabalstiem. Tāpēc, lai nodrošinātu visiem vietējās teritorijas iedzīvotājiem līdzvērtīgas iespējas piedalīties savas dzīves vides un vietējās teritorijas

LAUKU APVIDI

uzlabošanā un attīstībā, nepieciešams arī sociālās aprūpes pakalpojumu sniegšanas vietas un sociālās atstumtības riskam pakļauto personu grupas nodrošināt ar iespēju iesaistīties nodarbinātībā, radot labvēlīgu sociālās uzņēmējdarbības vidi.

55. Nabadzības un sociālās atstumtības risku potenciāli samazina zināšanu pieaugums, to pielietošanas, kā arī komunikācijas un sadarbības prasmju uzlabošanās, ko veicina LAP 2014.-2020. īstenotie zināšanu pārnese un informācijas pasākumi un ar LEADER/sabiedrības virzītas vietējās attīstības (SVVA) pieeju īstenotās aktivitātes. Iegūtās zināšanas ļauj celt kvalifikāciju, radīt papildu ienākumus. Prasmju līmeni papildina arī saņemtās konsultācijas, rīkoto semināru apmeklējumi. Kopumā dažādus mācību kursus apmeklējuši 16 424 lauksaimniecības nozares pārstāvji (t.sk. pārtikas ražošanas nozarē iesaistītās personas) un mežsaimniecības nozares pārstāvji. 2014-2020 plānošanas perioda ietvaros līdz šim konsultāciju pakalpojumi lauksaimniecības jomā sniegti 13 5745 gala labuma guvējiem, savukārt mežsaimniecības jomā – 7 471 gala labuma guvējiem, īpaši veicinot atbalstu mazajām saimniecībām un meža īpašniekiem. LEADER/SVVA pasākumi, sākot jau ar vietējās attīstības stratēģijas veidošanu un tālāko tās īstenošanu, aktivizē vietējo kopienu, veido kopēju informācijas un sadarbības lauku, iedrošina un māca rakstīt projektus, paaugstina VRG administrācijas kapacitāti, lai tālāk organizētu un veicinātu attīstības procesu plānošanu un īstenošanu savās kopienās, iekļaujot uzmanības lokā personas, kam nepieciešama palīdzība.¹⁸ Īstenotie pasākumi tikai netieši ir veicinājuši sociālās atstumtības riskam pakļauto personu iesaisti. Arī turpmāk ar LEADER/SVVA pieeju nepieciešams veicināt zināšanu un inovāciju lomas pieaugumu, darbu ar vietējām kopienām.¹⁹

4.4 Pakalpojumu un infrastruktūras pieejamība

4.4.1 Pieeja platjoslas internetam (kā nodarbinātības iespējas)

56. Pēdējo gadu laikā turpina palielināties platjoslas interneta pieslēgumu skaits. Ja 2018. gadā platjoslas interneta pieslēgums bija 78,8 % mājsaimniecību, tad 2019. gadā par 4,2 procentpunktiem vairāk – jau 83,0 % (1.25.attēls). Pēdējo piecu gadu laikā šis rādītājs pieaudzis par 9,9 procentpunktiem. Visvairāk platjoslas internetu izmanto Rīgas reģionā (87,2 %), bet vismazāk Latgalē – 76 %. Pierīgā, Vidzemē, Kurzemē, Zemgalē tas pieejams no 81,3 % līdz 85,9 % mājsaimniecību. Platjoslas internetu biežāk izmanto pilsētās, kur to lieto 85,5% mājsaimniecību, bet laukos šis rādītājs ir 77,9 %.²⁰ Lauku teritorijās ir zems iedzīvotāju blīvums un maksātspēja un elektronisko sakaru komersantiem nav pietiekošas ekonomiskās iniciatīvas veidot ļoti augstas veiktspējas elektronisko sakaru tīklus.²¹
57. Latvijā ir labs lielaudas fiksētā tīkla infrastruktūras pārklājums, mājsaimniecībām gandrīz pilnībā ir nodrošināts 4G pārklājums. Interneta pieslēgums ir nodrošināts

¹⁸ AREI, "LAP 2014 - 2020 novērtēšana paplašinātajam Ikgadējam īstenošanas ziņojumam 2019" a tskaitē, 2019, 127.lpp.

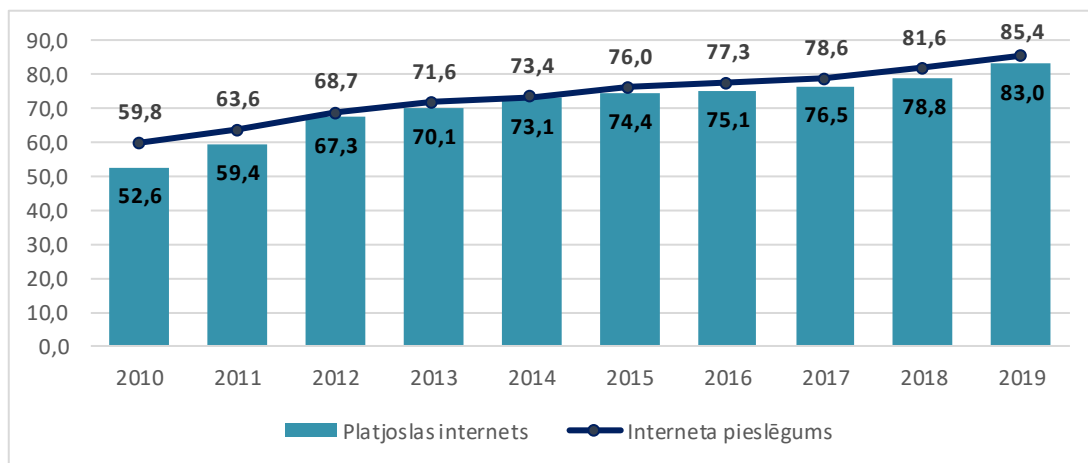
¹⁹ AREI, "LAP 2014 - 2020 novērtēšana paplašinātajam Ikgadējam īstenošanas ziņojumam 2019" a tskaitē, 2019, 94.lpp.

²⁰ CSP | Latvija. Galvenie statistikas rādītāji 2019

²¹ Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksa (DESI) 2019. gada ziņojums

LAUKU APVIDI

85,4% mājsaimniecībām. Interneta pieejamība ir tieši proporcionāla mājsaimniecību ienākumu līmenim: mājsaimniecībās ar viszemākajiem ienākumiem internets ir pieejams tikai 60,1% mājsaimniecību, kas salīdzinot ar 2018.gadu ir par 11,4 procentpunktiem vairāk, savukārt mājsaimniecībās ar lielākajiem ienākumiem internets ir 99,7%. Savukārt vecuma grupās gandrīz visi (99,8%) 16–24 gadus veci jaunieši internetu lieto vismaz reizi nedēļā, iedzīvotāji vecumā no 25 līdz 54 gadiem (94,1%). Savukārt vecākās paaudzes iedzīvotāju (55–74 gadi) vidū internetu regulāri lieto 61,1%²².

1.26.attēls. Interneta pieejamība mājsaimniecībām (%). Avots: CSP

58. Kopumā interneta pakalpojumu izmantošana Latvijā ir nedaudz zem ES vidējā līmeņa. 84% iedzīvotāju lieto internetu vismaz reizi nedēļā, kas ir par 3 procentpunktiem vairāk nekā 2019.gadā un tikai nedaudz zem ES vidējā rādītāja – 85%. Taču iedzīvotājiem digitālās prasmes līmenis ir zems. Vairāk nekā trīs ceturtdaļas Latvijas interneta lietotāju tiešsaistē lasa ziņas, klausās mūziku, atskaņo videoklipus, spēlē tiešsaistes spēles vai lieto sociālos tīklus. Videozvanus veic 66% iedzīvotāju. Tomēr tikai 15% iedzīvotāju skatās pieprasījumuvideo un tikai 5% iesaistās e-mācībās. Attiecībā uz darījumiem e-komercijas izmantošana joprojām ir zema – tikai 54% iepērkas, bet 10% veic pārdošanu tiešsaistē, neraugoties uz to, ka 83% iedzīvotāju izmanto banku pakalpojumus tiešsaistē.²³
59. Digitālajām tehnoloģijām ir spēja radikāli pārveidot attālu lauku teritoriju ar zemu iedzīvotāju blīvumu trūkumus, nodrošinot ar tūlītēju virtuālu komunikāciju un pieeju e-pakalpojumiem. Izmantojot mūsdienu informācijas tehnoloģiju iespējas, Latvijas mājražotājiem, mazajiem ražotājiem un amatniekiem, pakalpojumu sniedzējiem ir iespējas realizēt savu produkciju tiešsaistē (interneta veikalā). Papildus tam produkcijas reklāma tiešsaistē palielina pašreizējo un potenciālo klientu labāku informētību, kas rezultātā veicina pakalpojumu vai produkcijas pārdošanu un elektronisko sakaru līdzekļus (uzņēmumu interneta mājaslapas, e-pastu) popularitāti. Tāpat tas ir priekšnoteikums, kas rada iespēju dzīvot lauku vidē un strādāt attālināti.
60. Lai apzinātu un vienuviet apkopotu Latvijas mazos lauksaimniecības produktu ražotājus, mājražotājus un ar laiku arī ēdinātājus, 2019. gada beigās Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs (Valsts lauku tīkls) izveidoja katalogu www.novadagarsa.lv, tādējādi radot regulāri aktualizējamu datubāzi, kas

²² CSP | Zinātne IKT, 2019

²³ Digitālās ekonomikas un sabiedrības indekss (DESI) 2020.gadā Latvija

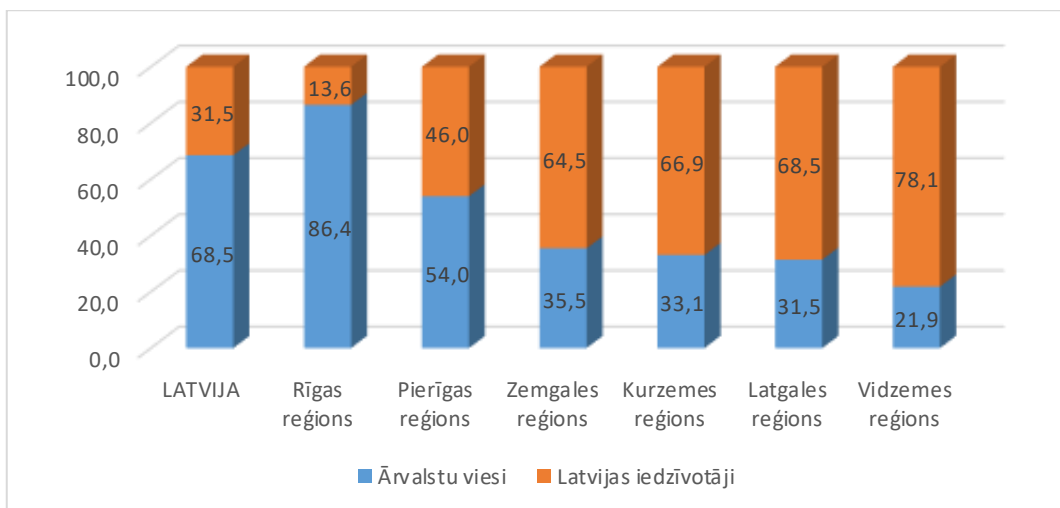
ļauj sabiedrībai iepazīt pašmāju ražotājus un viņu piedāvājumu, savukārt ražotājs ar kataloga starpniecību rod aizvien jaunus klientus, veicinot īsās piegādes ķēdes veidošanos. Katalogā rodama informācija par bioloģiskajiem un integrētajiem ražotājiem, kā arī tiem, kuriem piešķirtas kvalitātes zīmes – Zaļā karotīte, GLOBALG.A.P shēmu dalībnieki, kā arī tie, kuru produkcijā 70% ir vietēji audzētas/ražotas izejvielas. Katalogs pieejams visiem interesentiem, notiek aktīvs darbs saimniecību apzināšanā, uzrunāšanā un informācijas ievadīšanā. Šobrīd katalogā publiski apskatāmas 644 saimniecības. Kataloga dalībniekiem arī ir iespēja atzīmēt, ka viņi ir gatavi startēt pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos, tādējādi šis katalogs ir arī ērts palīglīdzeklis pašvaldībām, plānojot savus iepirkumus.

4.4.2 Tūrisma infrastruktūra

61. Tūrisms veicina ekonomisko izaugsmi un reģionu attīstību, kā arī pozitīvi ietekmē nodarbinātības rādītājus. Tūrisma veicināšana var sekmēt dabas un kultūras vērtību saglabāšanas nozīmīguma apzināšanos. Tūrisms var veicināt vietu pozitīvas atpazīstamības pieaugumu, popularizējot tās ne vien kā pievilcīgu tūrisma galamērķi, bet arī kā potenciālu dzīves, darba un brīvā laika pavadīšanas vidi²⁴. Palielinoties iedzīvotāju labklājības līmenim, palielinās arī sabiedrības pieprasījums pēc apkārtējās vides kā dzīves un rekreācijas telpas kvalitātes, veidojot arvien ciešāku pilsētu un lauku sadarbību.
62. 2018. gadā Latvijas tūristu mītnēs apkalpoti 2,81 milj. viesu, kas ir par 70,8 % vairāk nekā 2012. gadā. Salīdzinot ar 2012.gadu, viesu pavadīto nakšu skaits audzis par 51,4 % un sasniedzis 5,37 milj. Vidējais viesu uzturēšanās ilgums tūristu mītnēs bija 2 nakts.
63. 2018. gadā apkalpoti 1,93 milj. ārvalstu viesu, kas ir par 75,6 % vairāk nekā 2012.gadā, savukārt ārvalstu viesu pavadīto nakšu skaits audzis par 54,1 %, sasniedzot 3,74 milj. nakšu. Ārvalstu tūristi lielākoties izmantojuši Rīgas un Pierīgas reģionā esošās tūrisma mītnes. 2018.gadā Rīgā apkalpoti 1,48 milj. ārvalstu tūristi, kas ir 77,1% no kopējā Latvijā uzņemto ārvalstu tūristu skaita un 86% no Rīgas pilsētā uzņemto viesu skaita (1.27.attēls). Tāpat arī Pierīgas reģionā viesi galvenokārt ir bijuši no ārvalstīm - 248 tūkst. jeb 54% no kopējā šajā reģionā uzņemto viesu skaita. Tie galvenokārt izmantojuši tūrisma mītnes Jūrmalā un Siguldas novadā. Savukārt pārējos reģionos tūrisma mītnēs galvenokārt tiek uzņemti Latvijas iedzīvotāji un ārvalstu tūristu piesaiste tūrisma mītnēm ir neizmants potenciāls. Zemgalē, Kurzemē un Latgalē ārvalstu tūristi veido nedaudz virs 30% no kopējā šajā reģionā apkalpoto viesu skaita, savukārt Vidzemes reģionā tikai 21,9%. Reģionos starp populārākām ārvalstu viesu apmešanās vietām tiek izvēlēta Liepāja un Daugavpils.

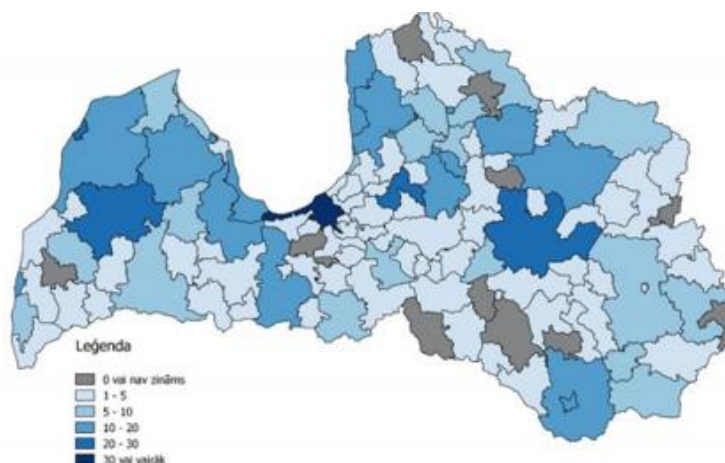
²⁴ Pētījums "Tūrisma attīstības veicināšana Latvijas reģionos -2018"

LAUKU APVIDI

1.27.attēls. Tūrisma mītnu apkalpotie ārvalstu viesi un Latvijas iedzīvotāji valstī un reģionos (%) 2018.gadā. *Avots: CSP*

64. Visvairāk viesu uzņemts no Krievijas (259,0 tūkst.), Vācijas (225,9 tūkst.), Lietuvas (190,9 tūkst.), Igaunijas (169,7 tūkst.), Somijas (114,6 tūkst.) un Apvienotās Karalistes (108,3 tūkst.).
65. 2018. gadā ievērojami pieaudzis viesu skaits no Ukrainas (par 32,8 %), Japānas (par 20,2 %), Polijas (par 18,8 %), Francijas (par 16,5 %), Dānijas (par 15,8 %), Nīderlandes (par 15,2 %). Mazāk ārvalstu viesu savukārt bija no Norvēģijas (par 5,6 %).
66. Kopumā Latvijas tūrisma piedāvājumu var vērtēt kā saturiski daudzveidīgu, tomēr teritoriāli nevienmērīgi sadalītu (1.27.attēls). Tūrisma objektu un populārāko tūristu piesaistes vietu izplatībā konstatējamas atsevišķas to koncentrēšanās zonas, savukārt dažos reģionos šādu objektu ir visai maz. Tomēr kopumā valstī ir pieejami daudzveidīgi augstas pievienotās vērtības tūrisma objekti un galamērķi. To vidū jāmin plašās kultūras tūrisma iespējas ar katram reģionam raksturīgām viensētām, ēkām un bagātīgu kultūrvēsturisko mantojumu un dabas tūrisma iespējas (tostarp 333 ES vienotajā Natura 2000 tīklā iekļautās īpaši aizsargājamās dabas teritorijas), kā arī veselības un labsajūtas tūrisma, sporta tūrisma, pasākumu un konferenču tūrisma u.c. piedāvājumi²⁵. Lauku tūrisma attīstībai nozīmīgs resurss ir arī tradicionālās lauksaimniecības, mežsaimniecības, amatniecības un sadzīves tradīcijas.

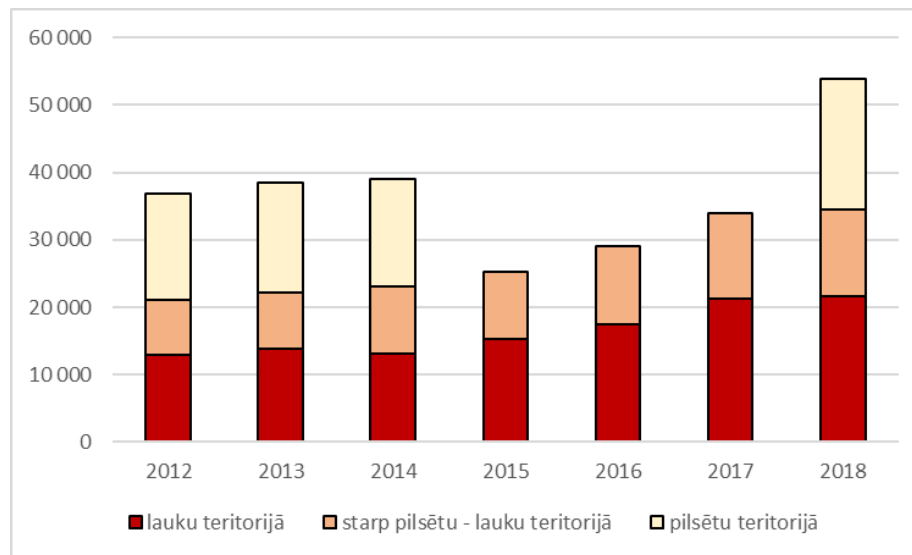

²⁵ Pētījums "Tūrisma attīstības veicināšana Latvijas reģionos -2018"

LAUKU APVIDI

1.28.attēls. Tūrisma mītņu skaits Latvijas novados 2018.gads. Avots: *Pētījums "Tūrisma attīstības veicināšana Latvijas reģionos-2018"*

67. Kopējais gultas vietu skaits (C.31) Latvijā laika posmā no 2012. gada līdz 2018. gadam ir palielinājās par 46,2% un lielākā daļa gultas vietu atrodas lauku teritorijā (21 616) (1.28.attēls). Lauku teritorijā šajā laika posmā ir vērojams vislielākais gultasvietu skaita pieaugums - par 67,2%. To lielā mērā ir sekmējis pieejamais atbalsts lauku tūrisma attīstībai.

1.29.attēls. Kopējais gultas vietu skaits tūrisma mītnēs pēc reģiona veida. Avots: *EUROSTAT*

68. Tūrisms un ar to saistītās aktivitātes lauku teritorijā veido darba vietas, rada sadarbības mehānismu starp dažādiem lauku uzņēmējiem, piesaista tūristus un līdz ar to veicina gan vietējo iedzīvotāju labklājības celšanos, gan reģionālo attīstību kopumā. Tūrisma nozarē lauku teritorijā pārsvarā darbojas ģimeņu izveidoti mikro un mazie uzņēmumi, kuriem lielākoties tūrisms ir dzīvesveida tipa uzņēmējdarbība, papildu nodarbošanās veids vai hobijs.

69. Sakopta lauku vide, kultūras un vēstures mantojums, lauku ēdiens un veselīgi pārtikas produkti rada iespējas lauku tūrisma un mazās uzņēmējdarbības radīšanai un tālākai attīstībai un konkurētspējai lauku teritorijās, kā arī potenciāli lauku vide var kļūt par dzīvesvietu ģimenēm, pārceļoties no pilsētām un izmantojot attālināta darba iespējas un arī reemigrācijas ceļā atgriežoties no ārvalstīm. Papildus naktsmītnēm pieprasītākie lauku tūrisma pakalpojumi ir ēdināšana, pirts, pirtnieka pakalpojumi, kāzu un citu svinību apkalpošana, laivu noma un makšķerēšana, SPA un masāža, dabas tūrisms, velomaršruti un saistītie pakalpojumi, ekskursijas pa apkārtni.

70. Tūrisma nozari būtiski ir ietekmējusi Covid-19 pandēmija - saslimstības ierobežošanai ieviestie ierobežojumi un ceļotāju skaita samazinājums. Covid-19 pandēmijas negatīvo ietekmi uz darba tirgu līdz šim ir mīkstinājuši ieviestie valsts atbalsta pasākumi, taču tie tikai daļēji ir ļāvuši saglabāt gan darbavietas, gan iedzīvotāju ienākumus. Situācijas ietekme uz darbību ir dažāda arī vietējo un ārvalstu tūristu koncentrācijas dažādās Latvijas ģeogrāfiskajās vietās dēļ. Reģionos, lai arī ierobežotā apjomā, ir bijis iespējams noturēt tūrisma darbību. Krīze palīdzēja attīstīties vietējā līmeņa inovatīviem tūrisma piedāvājumiem ārpus ierastās sezonas,

radot iespējas atklāt mazāk zināmus dabas un kultūras piedāvājumus tuvāk mājām, kā arī plašāk izmantot vietējos pakalpojumus un patērēt vietēji ražotus produktus.²⁶

71. Tūrisma nozarē turpmākajos gados prioritāte būs atveseļošanās no Covid-19 krīzes izraisītā krituma un pielāgošanās jaunajai situācijai pēc pandēmijas. Ņemot vērā tūrisma starpnozaru raksturu, aktuāla ir integrētas pieejas nodrošināšana tūrisma nozares pārvaldībā. Integrēta pieeja ietver cilvēku, organizāciju, uzņēmumu, objektu, tehnoloģiju, būvju un telpu apvienošanu tūrisma aktivitāšu nodrošināšanai. Reģionālā tūrisma attīstība nav iedomājama bez risinājumiem tūrisma pārvaldības uzlabošanai, kas sekmētu dažādu spēlētāju koordināciju un sadarbību, vienlaikus novēršot nesamērīgu regulāciju un neefektīvu resursu izmantošanu. Plānojot un ieviešot risinājumus reģionālā tūrisma veicināšanai Latvijā, ir svarīgi ņemt vērā kā līdz šim apzinātos ieguvumus, tā arī riskus.²⁷
72. Lai tūrisma nozare valstī sekmīgi attīstītos, būtiska ir sinerģija starp transporta un tūrisma nozares politiku. Tās efektīvi pārvaldot, iespējams uzlabot apmeklētāju mobilitāti gan uz galamērķiem, gan arī to ietvaros, vienlaikus veicinot arī apmeklētāju apmierinātības līmeņa pieaugumu. Turklāt, apkalpojot gan vietējos iedzīvotājus, gan viesus, tiek paaugstināta arī vietējo transporta sistēmu un pakalpojumu ekonomiskā dzīvotspēja. Līdz ar to, prasmīgi salāgojot transporta pieejamību un tūrisma infrastruktūras attīstību, ir iespējams palielināt sociāli ekonomiskos ieguvumus no tūrisma attīstības arī reģionos.²⁸

4.4.3 Transporta infrastruktūra

73. Nozīmīgs faktors, kas tieši ietekmē sociālekonomisko attīstību lauku teritorijās, ir sasniedzamība (transporta infrastruktūras pieejamība un stāvoklis). Latvijas kopējais ceļu tīkla blīvums ir pietiekams, bet tehniskais stāvoklis daudzviet ir neapmierinošs - 2018.gadā 46,4 % no autoceļu ar grants segumu un 42 % autoceļu ar asfaltbetona segumu ir klasificējami kā sliktā vai ļoti sliktā stāvoklī (1.1.tabula).

1.1.tabula. Valsts vietējās nozīmes autoceļu stāvoklis 2018.gadā, % no kopējā garuma.

	Asfaltbetona segums		Grants segums	
	Autoceļu garums	% no apsekotā	Autoceļu garums	% no apsekotā
Ļoti labs	318,9	11,4	x	x
Labs	568,2	20,3	675,2	6,2
Apmierinošs	738,7	26,3	5 192,3	47,4
Slikts	604,4	21,5	5 081,6	46,4
Ļoti slikts	575,8	20,5	x	x

Avots: VAS „Latvijas valsts ceļi”

²⁶ Projekts “Informatīvais ziņojums “Par Latvijas tūrisma attīstības pamatnostādņu 2014.-2020. gadam gala ietekmes novērtējumu””

²⁷ Pētījums “Tūrisma attīstības veicināšana Latvijas reģionos-2018”
https://www.saeima.lv/petijumi/Turisma_attistibas_veicinasana_Latvijas_reģionos-2018.pdf

²⁸ Pētījums “Tūrisma attīstības veicināšana Latvijas reģionos-2018”
https://www.saeima.lv/petijumi/Turisma_attistibas_veicinasana_Latvijas_reģionos-2018.pdf

74. Šāds transporta infrastruktūras stāvoklis ierobežo iedzīvotāju mobilitāti darba vietu un pakalpojumu sasniedzamībai, ka arī padara teritorijas, kas atrodas tālāk no galvaspilsētas, nepievilcīgākas dzīvesvietas izvēlei un uzņēmējdarbības veikšanai (problēmas izejvielu un saražoto preču pārvadāšanā līdz noieta tirgum, tālākajam transportam (dzelzceļš, ostas u.tml.), ja tas ir nepieciešams, liels laika patēriņš, papildus izmaksas u.tml.). Turklāt uzņēmējdarbības sekmīgu darbību kavē kvalitatīvu pievadceļu (t.sk. dzelzceļa pievadu), ražošanas laukumu trūkums. Bez tam, sabiedriskā transporta reisu un maršrutu skaits pēdējos gados arvien samazināts, kas vēl vairāk pastiprina sasniedzamības problēmas attālāku teritoriju iedzīvotājiem.
75. Ieguldījumu lauku ceļu infrastruktūras sakārtošanai uzņēmējdarbības veicināšanai un mobilitātes uzlabošanai ir devis LAP 2014-2020 pasākums “Pamatpakalpojumi un ciematu atjaunošana lauku apvidos” 126,6 milj. EUR apmērā. Sakārtoti pašvaldību grants ceļi 1 502 km garumā.

4.4.4 Pakalpojumu pieejamība

76. **Izglītības iestāžu pieejamība** – vispārīzglītojošo skolu tīklam Latvijā ir sarežģīta un sadrumstalota struktūra. Kopumā Latvijā ir 14 skolas ar skolēnu skaitu zem 25 skolēniem, 76 skolās tas nepārsniedz 50, bet 222 skolās ir mazāk par 100 skolēniem. 152 skolās skolēnu skaits lielāks par 500. Pašvaldības nodrošina transportu izglītojamo nokļūšanai izglītības iestādē un atpakaļ dzīvesvietā, ja nav iespējams izmantot sabiedrisko transportu. Likums nosaka transporta prioritātes – sabiedriskais transports un tad citas alternatīvas, tās nekonkretizējot. Parasti tie ir skolēnu pārvadājumi, ko organizē pašvaldība. Lai skolēni nokļūtu skolā, bez minētajiem tiek izmantoti arī citi risinājumi: - skolēnu transportēšanas izdevumus kompensē vecākiem; - skolēni iet kājām, brauc ar velosipēdu, ved uz skolu vecāki vai paši brauc ar automašīnu bez atlīdzības.²⁹
77. **Valsts un pašvaldību iestāžu apmeklējuma vajadzība** ir atkarīga no personas statusa un ekonomiskās aktivitātes, kā arī digitālajām prasmēm un tehniskajām iespējām izmantot e-pakalpojumus. Visās apdzīvotajās vietās praktiski uz vietas pagastā ir pieejami pasta pakalpojumi. Savukārt no pašvaldības iestādēm iedzīvotāji visbiežāk dodas uz bibliotēku, pagasta pārvaldi un sociālo dienestu, un vairumā gadījumu pašvaldība nodrošina pietiekami biežus speciālistu pieņemšanas laikus, lai iedzīvotāji savas vajadzības var nokārtot pagasta pārvaldē, bez vajadzības doties uz novada centru.
78. **Ārstniecības iestāžu pieejamība un izvietojums.** Veselība kā viena no pamatvērtībām ir cilvēka dzīves kvalitātes, ģimenes un arī sabiedrības labklājības pamats. Veselības aprūpes sistēma Latvijā balstās uz vispārējās valsts garantētās veselības aprūpes sniegšanu, ko finansē no iekasētajiem nodokļiem. Veselības aprūpes pakalpojumi Latvijā tiek nodrošināti Veselības aprūpes finansēšanas likumā noteiktajā kārtībā. Primārā veselības aprūpe (ģimenes ārsts) tiek nodrošināta tuvākā lielākajā apdzīvotajā vietā (piemēram, novada centrā), atsevišķās vietās darbojas arī feldšeru punkti. Taču bieži vien ģimenes ārsts ir pieejams vienu vai divas reizes nedēļā vai divas reizes mēnesī, ņemot vērā, ka tā viņam nav vienīgā pieņemšanas vieta. Savukārt sekundārie ambulatorie veselības aprūpes pakalpojumi, t.sk. rehabilitācija, stacionāra pakalpojumi un zobārstniecības pakalpojumi parasti atrodas lielajos administratīvajos centros (reģionālās nozīmes attīstības centros, republikas nozīmes pilsētās). Pakalpojuma saņemšanas vietas izvēle ir atkarīga gan no tā, kurā vietā ātrāk var saņemt pakalpojumu (t.i., jāgaida īsāku laiku), gan to tā, vai attiecīgā

²⁹ Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtīts pētījums “Optimālā vispārējās izglītības iestāžu tīkla modeļa izveide Latvijā”, <https://www.izm.gov.lv/lv/media/5735/download>

profila speciālists vispār ir pieejams attiecīgajā pilsētā. Veselības ministrijas darbības stratēģijā 2019.-2021.gadam minēts, ka iedzīvotāju novecošanās prasa nopietnas pārmaiņas veselības aprūpes sistēmās, no fokusa uz akūtu aprūpi slimnīcās uz integrētu un pacientu vērstu aprūpi kopienā. Nepieciešams veicināt integrētas veselības aprūpes attīstību, ieviešot risinājumus, lai uzlabotu veselības aprūpes un sociālā sektora sadarbību noteiktu pacientu grupu aprūpē.³⁰

79. **Pārtikas un sadzīves preču iegāde** – lielākoties pirmās nepieciešamības preces ir iespējams iegādāties uz vietas apdzīvotā vietā, ir pieejams pārtikas veikals vai arī to nodrošina autoveikals. Attiecīgi tālāk no apdzīvotas vietas iedzīvotāji dodas, ja vēlas iegādāties kaut ko vairāk – pārtiku mājdzīvniekiem, preces lauka un dārza darbiem, apģērbu u.tml. Turklāt sadzīves un mājsaimniecības preču iegāde daļā gadījumu notiek ar interneta veikalu starpniecību, tādējādi preces tiek piegādātas uz attiecīgo apdzīvoto vietu ar pasta vai kurjera palīdzību. Tas nozīmē, ka iedzīvotājiem zināmā daļā gadījumu pastāv izvēles, kad pašiem doties iepirkties un kad pasūtīt preci. Nozīmīgs nosacījums šeit gan ir iedzīvotāju ieradumiem pieejamajām tehnoloģijām un digitālajam prasmēm, attiecīgi preču pasūtīšanu internetā ar piegādi mājās biežāk izmanto jaunākās un vidējās paaudzes iedzīvotāji, savukārt vecākās paaudzes iedzīvotāji ir vairāk atkarīgi no iespējām nokļūt tirdzniecības vietās.³¹
80. **Citi privātie pakalpojumi** (sadzīves pakalpojumi, bankas, aptiekas u.tml.) atrodas lielākajos administratīvajos centros.
81. **Kultūras un izklaides pakalpojumi** - visbiežāk kultūras pasākumus iedzīvotāji apmeklē savā pilsētā/pagastā. Objektīvs šķērslis plašākam kultūras patēriņam ir attālums no cilvēka dzīvesvietas līdz kultūras pakalpojuma sniegšanas vietai. Rīga turpina būt nozīmīgākais kultūras pasākumu apmeklēšanas galamērķis, bet Jūrmala saglabā otras populārākās vietas statusu. Pēc reģionālo koncertzāļu izveides ir pieaudzis iedzīvotāju kultūras pasākumu apmeklējums reģionos – kultūras pasākumus reģionos 2018.gadā vismaz reizi apmeklēja 57% Latvijas iedzīvotāju.³²
82. Kopumā Latvijā sabiedriski aktīvi ir 63% iedzīvotāju. 10% Latvijas iedzīvotāju ir iesaistīti amatiermākslā (koris, skatuvisko tautas deju kolektīvs, amatierteātris u.c.), 28% veic dažādas mākslinieciskās pašizpaušmes aktivitātes (fotografē, filmē, nodarbojas ar amatniecību vai rokdarbiem, glezno, spēlē mūzikas instrumentus u.c.), savukārt kopumā 55% veic citas sabiedriskas aktivitātes (piedalās talkās, ziedo naudu labdarībai, sporto, izglītojas u.tml.) (jāuzsver, ka šīs grupas savstarpēji var pārklāties). Savukārt 37% Latvijas iedzīvotāju nepiedalās nekādās aktivitātēs – ne kultūras, ne brīvā laika vai sabiedriskās, kas vērtējams kā salīdzinoši augsts neaktīvo iedzīvotāju īpatsvars³³.
83. Administratīvi teritoriālās reformas kontekstā svarīgi ir pēc iespējas saglabāt un attīstīt Latvijā vēsturiski veidojušos un mērķtiecīgas līdzšinējās kultūrpolitikas īstenošanas ietvaros attīstīto kultūras organizāciju tīklu un nodrošināt muzeju, bibliotēku, kultūras centru un kultūrizglītības iestāžu pakalpojumu pieejamību visiem

³⁰ Veselības ministrijas darbības stratēģija 2019.-2021.gadam

<https://www.v.m.gov.lv/lv/media/634/download>

³¹ „Ikgadējs nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas rīcībpolitikas izvērtējums (t.sk. izvērtējums par nevienlīdzību sabiedriskā transporta pieejamības jomā)”, 03.08.2020.

https://www.l.m.gov.lv/sites/l.m/files/content/gala_zinojums_4_izvertejums.pdf

³² 2018.gada Kultūras patēriņa pētījums. Pieejams:

https://www.k.m.gov.lv/sites/k.m/files/lka20zpc_kulturas20paterins20un20lidzidaliba2020181.pdf

³³ 2018.gada Kultūras patēriņa pētījums. Pieejams:

https://www.k.m.gov.lv/sites/k.m/files/lka20zpc_kulturas20paterins20un20lidzidaliba2020181.pdf.

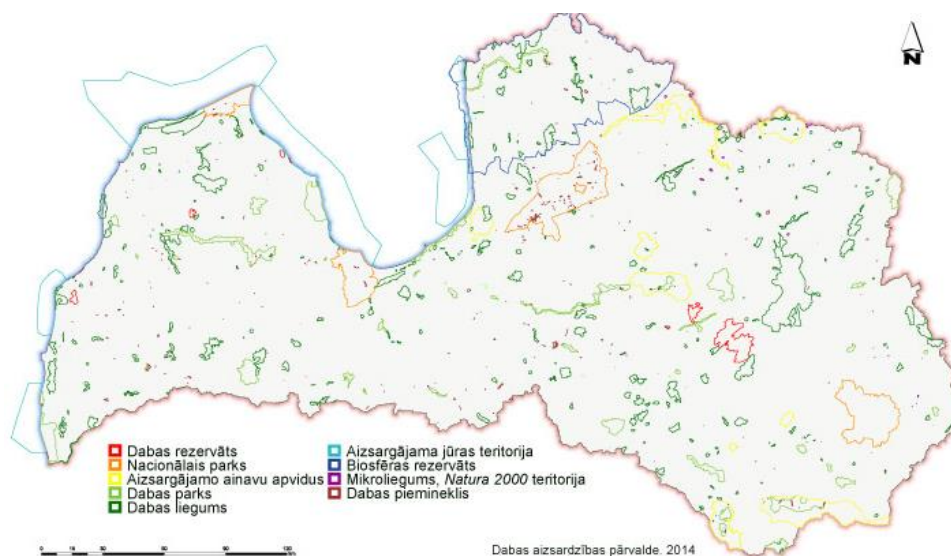
Latvijas iedzīvotājiem, nodrošinot gan kultūras infrastruktūru, gan pakalpojumu saturu. Savukārt profesionālās mākslas pieejamībai reģionos svarīga ir reģionālo koncertzāļu turpmāka augstvērtīga darbība. Esošajam kultūras organizāciju tīklam ir nozīmīga sociālekonomiskā ietekme uz reģionu attīstību, dzīves vides kvalitāti un sabiedrības labbūti. Mainoties administratīvi teritoriālajai struktūrai un veidojot lielākas teritoriālās vienības, kas vairumā gadījumu nozīmē attāluma palielināšanos starp dzīvesvietu un administratīvi teritoriālās vienības centru, kultūras organizācijām ir potenciāls attīstīties kā vietējo kopienu centriem, pārsniedzot tikai kultūras nozares funkciju robežas. Vienlaikus šādiem centriem ir iespēja veicināt pašvaldības iedzīvotāju pilsonisko aktivitāti, radot apstākļus sociālās uzņēmējdarbības attīstībai administratīvajā teritorijā un ar novadpētniecisku aktivitāšu palīdzību stiprinot lokālpatriotismu.³⁴

84. Covid-19 ir radījis jaunus, neparedzētus un ārkārtīgi smagus izaicinājumus kultūras un radošajām nozarēm, kas var atstāt paliekošu ietekmi uz kultūras procesiem. Līdz ar to viena no būtiskākajām problēmām, kas apdraud kultūras un radošo nozaru ilgtspēju un kas būs jāatrisina jau vistuvākajā laikā, ir saistīta ar kultūras organizāciju darbības atsākšanu un auditorijas plūsmu atjaunošanu, pielāgojoties kultūras pakalpojumu sniegšanai epidemioloģiski drošā veidā un nepieciešamības gadījumā turpinot īstenot atbalsta instrumentus kultūras un radošajām nozarēm krīzes pārvarēšanai. Šīs krīzes pārvarēšanas iniciatīvām kultūras un radošajās nozarēs jāveido jauna izpratne par nozares noturību pret krīzēm kopumā un ar to saistītām pārmaiņām organizāciju darbā (tai skaitā attīstot jaunus sadarbības modeļus), auditoriju attīstībā un atziņās par kultūras ietekmi uz sabiedrības labbūti.³⁵

4.4.5 Dabas resursi un vides kvalitāte

85. Latvijā nozīmīgākie dabas resursi ir augsne (lauksaimniecības un meža zeme), mežs un meža produkti un pakalpojumi (meža ekosistēma, koksne, ogas, sēnes, rekreācija, medijamie dzīvnieki u.tml.), iekšējie ūdeņi un Baltijas jūra (piekraste), zivis, zemes dzīles (kūdras un būvmateriālu izejvielas), kur daļa ir atjaunojamie un daļa neatjaunojamie resursi.
86. Latvija ir bagāta ar dabas parkiem, rezervātiem un citām dabas vērtībām (1.30.attēls), kas paver iespēju ne tikai tūrisma izaugsmei un attīstībai, bet arī sniedz nozīmīgu ekosistēmu pakalpojumu daļu. Pavisam kopā īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (neskaitot Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātu, jo tajā nav noteikti būtiski ierobežojumi) aizņem 803 741 ha jeb 11,9% no valsts sauszemes teritorijas.
87. Ir jāveicina bioresursu saprātīga izmantošana, koncentrējoties uz bioekonomikas virzienu, kas īpaši veiksmīgi būtu izmantojams tieši mazās un vidējās lauku saimniecībās, kam iespēja ir pielāgoties un būt elastīgākiem pret būtiskām pārmaiņām uzņēmējdarbībā.

³⁴, ³⁵ Projekts „Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2021.–2027.gadam „Kultūrvalsts”

1.30.attēls. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas Latvijā. Avots: *Dabas aizsardzības pārvalde*

88. Bioekonomika ir tautsaimniecības daļa, kur ražošanas procesā ilgtspējīgā un pārdomātā veidā tiek izmantoti atjaunojamie dabas resursi (augi, dzīvnieki, mikroorganismi u.c.), lai ražotu pārtiku un barību, industriālos produktus un enerģiju. Bioekonomikas attīstība veicinās vietējo resursu produktīvo izmantošanu un pievienotās vērtības radīšanu.
89. Inovācijas un zināšanu attīstība bioloģisko resursu (mikroorganismu, augu, dzīvnieku) ilgtspējīgā apsaimniekošanā, ražošanā un izmantošanā sniegs pamatu jauniem, ilgtspējīgiem, drošiem, ekoloģiski efektīviem un konkurētspējīgiem produktiem lauksaimniecības, zivsaimniecības, lopbarības, pārtikas, veselības, koksnes apstrādes un pārstrādes rūpniecībā, kā arī saistītajās nozarēs. Saskaņā ar Eiropas stratēģiju attiecībā uz zinātnēm par dzīvību un biotehnoloģiju tas palīdzēs palielināt Eiropas lauksaimniecības un biotehnoloģijas, sēklu ražošanas un pārtikas uzņēmumu, īpaši augsto tehnoloģiju MVU, konkurētspēju, tajā pat laikā uzlabojot sociālo labklājību.

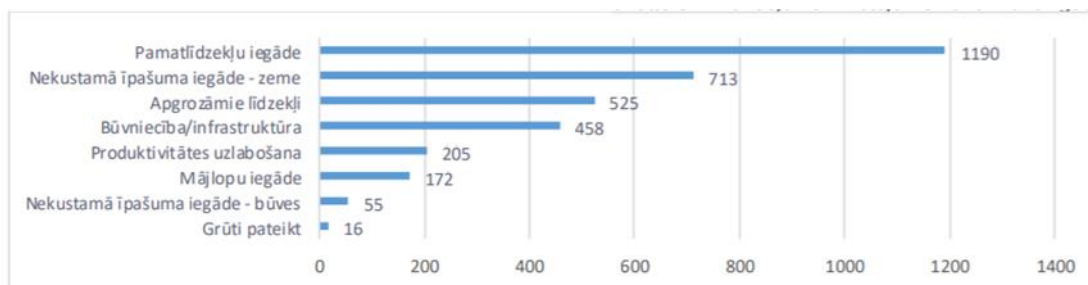
4.5 Finanšu resursu pieejamība

90. Saskaņā ar Eiropas Investīciju bankas un Eiropas komisijas 2020.gada jūnijā veikto pētījumu “Finansiālās vajadzības lauksaimniecības un pārtikas nozarēs Latvijā”³⁶ finanšu iztrūkums Latvijai pārtikas nozarē ir ap 15.3 milj. eiro. Apmēram 47% no tirgus nepilnības attiecas uz maziem pārtikas uzņēmumiem, kas nodarbina mazāk par 50 darbiniekiem. Gandrīz 50% no finanšu resursu iztrūkuma attiecas uz ilgtermiņa ieguldījumu aizdevumiem. Pētījumā ir atzīmēts, ka arī lieli lauksaimniecības produkcijas pārstrādes uzņēmumi cieš no finanšu resursu iztrūkuma piesaistot īstermiņa aizdevumus.
91. Kā atslēgas Latvijas finanšu tirgus nepilnības elementi pētījumā ir minēti:
- tirgus segments, kur novērotas vislielākās grūtības piesaistīt finanšu resursus ir mazo uzņēmumu ilgtermiņa finansēšana.

³⁶ https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Latvia.pdf

LAUKU APVIDI

- būtiski ierobežojumi pastāv arī lieliem uzņēmumiem piekļuvei īstermiņa finansējumam.
 - galvenie ierobežojumi finansējuma saņemšanai ir nepietiekami nodrošinājumi un ierobežota piekļuve apgrozāmo līdzekļu finansējumam.
 - jaunizveidoti uzņēmumi un jaunpienācēji saskaras ar īpašām grūtībām piekļūt finansējumam.
92. 2020.gada oktobrī tika izstrādāts nacionālais ES fondu 2021.–2027. gada plānošanas perioda finanšu instrumentu sākotnējais (tirgus nepilnību) novērtējums (turpmāk – novērtējums)³⁷ Saskaņā ar novērtējumu, kopēja tirgus nepilnība Latvijā lauksaimniecības un lauku attīstības jomās uz 2019.gada beigām veido apmēram 200 milj. euro, t.i. finansējums kas ir nepieciešams lauku saimnieciskās darbības veicējiem uzņēmējdarbības uzsākšanas vai arī veicināšanai, bet ko nesaņēma no komercbankām vai arī akciju sabiedrības "Attīstības finanšu institūcija "Altum"" (turpmāk – Altum). Lielākā daļa nozaru asociāciju pārstāvji norādīja uz tirgus nepilnību, kur aizdevuma summa ir līdz 100 000 euro. Īpaši tiek izdalītas šādas prioritātes – uzņēmējdarbības uzsākšana un palielināšana.
93. Primārie lauksaimniecības produktu ražotāji, sīkie un mazie saimnieciskās darbības veicēji, kā arī uzsācēji, lauku apvidos sastopas ar finanšu tirgus nepilnībām. Komerccbankas šādus saimnieciskās darbības veicējus kreditē ierobežoti, jo lielai daļai no tiem nav izveidojusies pietiekama kredītvēsture, tie ir darbības sākotnējā posmā, kad nav vēsturisko ienākumu un klientu loka, kā arī pietiekama aizdevuma nodrošinājuma. Pašlaik šādiem saimnieciskās darbības veicējiem ir pieejami akciju sabiedrības "Attīstības finanšu institūcija "Altum"" administrētie finanšu instrumenti vai arī vai nebanku kredītētāju aizdevumi, bet to procentu likmes ir pārāk augstas, lai saimnieciskās darbības veicēji varētu atļauties šādus aizdevumus un attīstīt saimniecisko darbību.
94. Novērtējuma ietvaros tika aptaujāti 3403 lauku saimnieciskās darbības veicēji, 51% no aptaujātajiem laika periodā 2016.-2019. gadā bijis nepieciešams papildus finansējums, kas galvenokārt izlietots pamatlīdzekļu (69%), zemes iegādei (41%), apgrozāmo līdzekļu finansēšanai (30%) un būvniecībai (27%). Finansējumu aptaujātie prasījuši komercbankās (42%), Altum (22%), līzings kompānijās (9%), kā arī citur, tostarp kooperatīvos (4%).

Avots: Aptaujas rezultāti

1.31.attēls. Lauku saimnieciskās darbības veicējiem nepieciešamais finansējums laika periodā 2016.-2019.gadā. Avots: ES fondu 2021.–2027. gada plānošanas perioda finanšu instrumentu sākotnējais (tirgus nepilnību) novērtējums

95. Starp komercbanku minētajiem iemesliem finansējuma nepiešķiršanai saimniecībām 44% gadījumos ir pieteiktā ieguldījuma potenciālais risks. Savukārt 12% gadījumu

³⁷ <https://www.pvd.gov.lv/lauku-attistiba/statiskas-lapas/2014-2020-gada-planosanas-periods/es-fondu-2021-2027-gada-planosanas-perioda-finansu-instrumentu-sakotne?nid=2968>

LAUKU APVIDI

atteikts jaunām saimniecībām, kurus bankas kopumā uzskata par pārāk riskantiem, lai finansētu. Rezultātā komercbankas riska novēršana veido jau vairāk nekā pusi no atteiktajiem pieteikumiem.

96. Novērtējumā secināts, ka finanšu pieejamības problēma pastāv galvenokārt attiecībā uz mikro, mazo un vidējo (MVU) uzņēmumu investīciju finansēšanu un secināts, ka galvenie cēloņi kredītu nesaņemšanai var tikt minēti uzņēmumu ēnu ekonomikas aktivitātes (mazina finanšu datu uzticamību), lielas iespējas neatmaksāt uzņemtās parādsaistības (izmantojot maksātnespējas procesu), lēna un neefektīva sliktu kredītu atgūšana (lēna lietu izskatīšana tiesās), joprojām būtiska problēma MVU ir nepietiekamais nodrošinājums komercbanku kredītu saņemšanai, kas daļēji tiek risināts Altum īstenoto atbalsta programmu ietvaros.
97. Saimnieciskās darbības veicēji lauku reģionos sastopas ar tām pašām finanšu tirgus nepilnībām, ar kurām pārējo nozaru saimnieciskās darbības veicēji. Uzņēmēji vēlas saņemt lielāku publisko atbalstu - labvēlīgāku un stabilāku nodokļu politiku, plašākas finanšu atbalsta programmas un dažāda veida valsts garantijas.
98. Saskaņā ar Latvijas Komercbanku asociācijas secinājumiem par kreditēšanas attīstību biežākie iemesli, kāpēc uzņēmumi nesaņem kredītu, ir nepietiekama naudas plūsma plānotajām saistībām, īpašnieku un uzņēmuma pieredze, reputācija, augsts nozares/biznesa risks, nepietiekams nodrošinājums, jauns uzņēmums bez kredītvēstures, nav pietiekama finanšu stabilitāte, projekta idejai trūkst ekonomiskā pamatojuma.
99. Arī Latvijas ekonomikas atjaunošanas plānā "Stratēģija Latvijai Covid-19 krīzes radīto seku mazināšanai", kā finanšu resursu pieejamības izaicinājumi ir minēti: likviditātes problēmas uzņēmumos un apgrozāmo līdzekļu nepietiekamība, Eiropā konkurētspējīgas banku procentu likmes un termiņi, nepietiekams finansējums inovācijas un digitalizācijas projektu realizācijai, nepietiekams finansējums inovatīvu biznesa modeļu finansēšanai, vāji attīstīts riska kapitāla un kapitāla tirgus, pieaugoši starptautiskās tirdzniecības riski.
100. Viens no finanšu resursu piesaistes veidiem ir ieguldījumi pamatkapitālā un ārvalstu investīcijas piesaiste. Latvijas uzņēmumu pamatkapitālos ārvalstnieki 2020.gadā ieguldījuši 7,71 miljardu eiro, liecina Lursoft pētījuma dati. Lielākā daļa no summas, kuru ārvalstnieki ieguldījuši Latvijas uzņēmumu pamatkapitālos, piesaistīta Rīgā reģistrētajiem uzņēmumiem. Pēc Lursoft aprēķiniem, tie ir 77,15% jeb 5,95 miljardi eiro. Nepilnu miljardu eiro ārvalstnieki ieguldījuši Pierīgas uzņēmumu pamatkapitālos, savukārt no galvaspilsētasattālākos reģionos ieguldījumu apjoms ir ievērojami mazāks.

Ārvalstu tiešo ieguldījumu apjoms Latvijas uzņēmumu pamatkapitālos, sadalījumā pa reģioniem, milj. EUR

1.32.attēls. Ārvalstu tiešo ieguldījumu apjoms Latvijas uzņēmumu pamatkapitālos, sadalījumā pa reģioniem. Avots: Lursoft

101. Lai risinātu finanšu tirgus nepilnību Zemkopības ministrija sadarbībā ar Altum ievieš aizdevumu programmu lauku saimnieciskās darbības veicējiem, veicinot iedzīvotāju iesaistīšanos saimnieciskajā darbībā lauksaimniecības vai lauku attīstības jomās un palielinot finanšu resursu pieejamību. Atbalsts aizdevuma veidā ir paredzēts investīciju atbalstam līdz 100 000 euro un apgrozāmajiem līdzekļiem līdz 35 000 euro, juridiskam vai fiziskam personām, kuri nodarbojas ar saimniecisko darbību un kuru gada apgrozījums ir līdz 100 000 euro vai tikai plāno to uzsākt. Kopš aizdevuma programmas uzsākšanas 2018. gada septembrī līdz 2020.gada 31.decembrim tika izsniegti 436 aizdevumi 9,9 milj. euro apmērā. Vidējā aizdevuma summa ir 23 000 euro.
102. Savukārt, lai nodrošinātu ilgtermiņa investīciju un apgrozāmo līdzekļu finanšu resursu pieejamību kredītiestādēs ir nodrošināta lauksaimniecības, zivsaimniecības un lauku attīstības garantiju programmas ieviešana, kas veicina tostarp arī efektīvu Lauku attīstības programmas pasākumu ieviešanu. Tādējādi ir veicināta uzņēmumu efektivitāte un nodrošināta turpmāku investīciju ieplūšana uzņēmumos. Garantiju programmas ietvaros līdz 2020. gada 31. decembrim bija spēkā 89 garantijas par kopējo summu 14,8 milj. euro.
103. Ņemot vērā zemo uzņēmējdarbības aktivitāti lauku reģionos, ir jāturpina ieguldījumi uzņēmējdarbības uzsākšanai un attīstībai, dažādojot uzņēmējdarbību un attīstot finanšu resursu piedāvājumu reģionos tiks ieviests kombinētais finanšu instruments maziem lauku uzņēmējiem, aizdevums ar iespēju daļēji dzēst pamatsummu. Kombinēta finanšu instrumenta ieviešanas mērķis ir samazināt tirgus nepilnības un veicināt jaunu saimnieciskās darbības veicēju izveidi un esošo izaugsmi, nodrošinot pieeju finansējumam perspektīvu un dzīvotspējīgu biznesa projektu īstenošanai tiem saimnieciskās darbības veicējiem, kuri nepietiekama nodrošinājuma, saimnieciskās darbības vēstures, kredītvēstures, neto ieņēmumu plūsmas vai esošo kredītsaistību apjoma dēļ nav spējuši piesaistīt finansējumu no finanšu tirgus dalībniekiem (komercbankām, privātajiem investoriem) uzņēmējdarbības projektu īstenošanai nepieciešamajā apmērā.

5 Ilgtspējīga mežsaimniecība³⁸

104. Latvijas meži aizņem 3,412 miljonus hektāru un klāj 53% valsts teritorijas. Mežu platības nepārtraukti turpina palielināties, kas notiek gan dabiskā ceļā, gan apmežojot neauglīgās un lauksaimniecībā neizmantojamās zemes. Meža platība un tajā uzkrātie koksnes resursi Latvijā nesamazinās, bet turpina pieaugt, paaugstinot meža pozitīvo ietekmi uz valsts tautsaimniecību. Latvijā koksnes produktu ražošana veido būtisku tautsaimniecības daļu un meža nozare ir viena no nozīmīgākajām tautsaimniecības nozarēm.
105. Pēdējā desmitgadē pēc Valsts meža dienesta datiem vidēji ik gadu Latvijas mežos tiek iegūti ap 12 miljoni m³ koksnes. Neskatoties uz to, ka ir pieaudzis pieaugušu un pāraugušu mežaudžu apjoms, kas pamatā nosaka koksnes ieguvei pieejamās platības, kopējais koksnes ieguves valstī joprojām ir mazāks, nekā dabiskais pieaugums, tāpēc Latvijas mežsaimniecību var raksturot kā ilgtspējīgu. Latvijā ir visi priekšnoteikumi ilgtspējīgai un produktīvai meža apsaimniekošanai - atbilstošs klimats, zemes resursi un zināšanas. Ir izstrādātas uz ilglaicīgiem pētījumiem balstītas rekomendācijas meža ražības paaugstināšanai (meža atjaunošanai un ieaudzēšanai, jaunaudžu kopšanai). Ir pieejams augstvērtīgs, ģenētiski uzlabots un klimata izmaiņām piemērots galveno vietējo koku sugu reproduktīvais materiāls. Balstoties uz mežzinātnes pētījumiem un, plānojot mežsaimniecības pasākumus ilgtermiņā, iespējams veicināt koksnes pieaugumu un uzlabot nākotnes mežu kvalitāti un to pielāgošanās spēju mainīgajiem klimatiskajiem apstākļiem, piemēram, atjaunot daļu izcirtumu stādot vai sējot ar attiecīgajiem apstākļiem piemērotas izcelsmes koku sugām, nodrošinot straujāku un veselīgāku meža pieaugumu. Pārdomāti apsaimniekojot mežu, iespējams optimizēt meža CO₂ piesaistes potenciālu, oglekļa uzkrājumu meža ekosistēmā, kā arī uzlabot mežaudžu pielāgošanos sagaidāmo klimata pārmaiņu radīto risku pieaugumam.
106. Meža apsaimniekošana tiek novērtēta atbilstoši ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas kritērijiem un indikatoriem (Forest Europe procesa ietvaros apstiprinātajiem): https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/ZM/mezhi/meza%20pamatn_ostadnes/1_pielikums.pdf Attiecībā uz meža bioloģisko daudzveidību - izveidota meža bioloģiskās daudzveidības novērtēšanas sistēma nacionālā meža monitoringa ietvaros, meža apsaimniekošanā saudzēti un saglabāti bioloģiski nozīmīgi meža struktūras elementi, iegūta ticama informācija par ES nozīmes īpaši aizsargājamo meža un ar mežu saistīto biotopu izplatību un kvalitāti valstī, biotopu skaits https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/ZM/mezhi/meza%20pamatnostadnes/Pamatnostadnes_2015_2020.pdf
107. Latvijas mežu bioloģisko daudzveidību ir veidojusi un uztur tradicionālā Latvijas mežsaimniecība – mazo kailciršu sistēma ar relatīvi garu cirtes aprites periodu, mijiedarbībā ar cilvēka maz ietekmētu meža teritoriju tīklu. Aizsargājamās teritorijas un teritorijas ar dažādiem saimnieciskās darbības ierobežojumiem Latvijā aizņem 28,2% no kopējās mežu platības. Dabas vērtību saglabāšanai izveidotas Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, kopskaitā 658. Daļa no šīm teritorijām ir iekļautas vienotajā Eiropas nozīmes aizsargājamo teritoriju tīklā Natura 2000. Saskaņā ar Meža valsts reģistra (MVR) informāciju, pavisam 345 345 hektāru mežu (meža zeme)

³⁸ (Avoti: “Buklets meža nozare skaitļos un faktos 2021” <https://www.zm.gov.lv/mezi/statiskas-lapas/nozares-informacija/buklets-meza-nozare-skaitlos-un-faktos-?nid=1106#jump>

“MEŽA UN SAISTĪTO NOZARU ATTĪSTĪBAS PAMATNOSTĀDNES 2015.-2020.GADAM”

https://www.zm.gov.lv/public/ck/files/ZM/mezhi/meza%20pamatnostadnes/Pamatnostadnes_2015_2020.pdf

iekļauti Natura 2000 teritorijās, kas sastāda 43.5% no kopējās valsts Natura 2000 teritorijas un veido 10.6% no kopējās mežaplatības. Natura 2000 valsts mežos aizņem 205616 ha, privātajos mežos – 133 791 ha un pašvaldību mežos – 5939 hektāru. Papildus tam vēl ir mikroliegumu platības vairāk nekā 4000ha, kas atrodas ārpus Natura 2000 teritorijām.

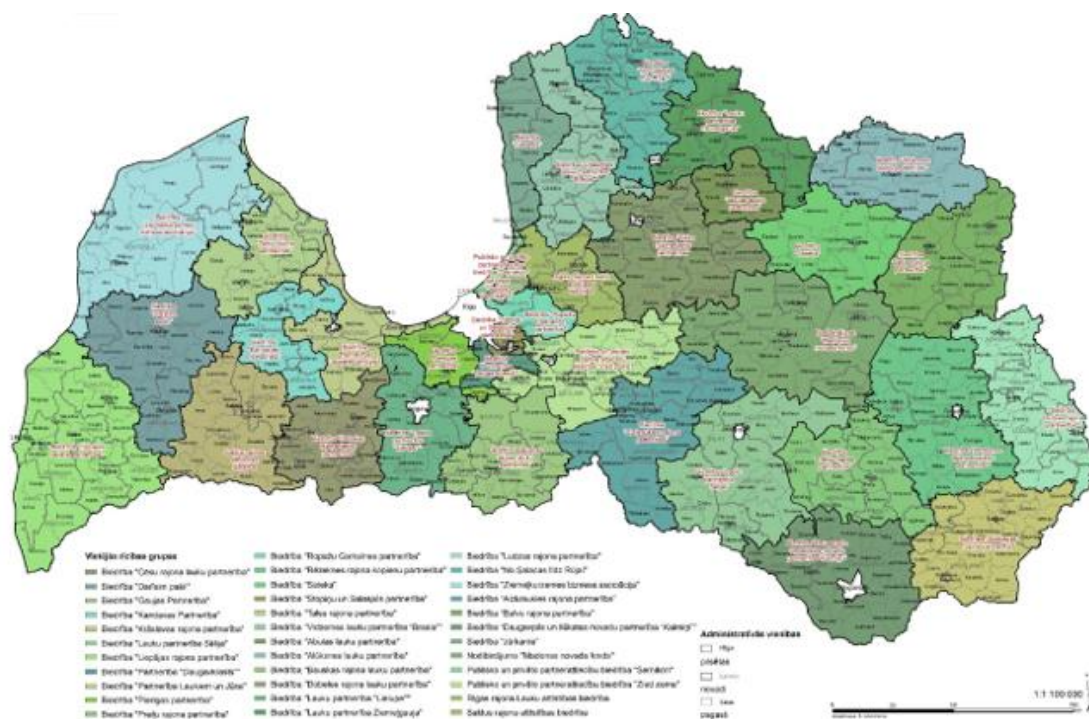
108. Apmēram puse Latvijas mežu pieder valstij, savukārt no pārējiem lielākā daļa pieder privāto zemju īpašniekiem, kuru kopējais skaits ir vairāk kā 100 tūkstoši. Privāto meža īpašumu struktūra ir sadrumstalota, tas ierobežo mežsaimniecības efektivitāti. Lielākajai daļai (90%) privāto meža īpašnieku pieder meža īpašumi, kas nav lielāki par 20 hektāriem. Šādu īpašumu īpatsvars veido vairāk nekā 40% no visu privāto mežu platības. Kopumā vērojama tendence meža īpašumu konsolidācijai – desmit gadu laikā vidējais meža īpašuma lielums ir palielinājies no 10,6 hektāriem uz – 13,4 hektāriem.
109. Meža nozare ir arī viens no galvenajiem valsts ekonomikas stūrakmeņiem. Mežsaimniecības, kokapstrādes un mēbeļu ražošanas daļa iekšzemes kopproduktā 2019. gadā veidoja 5,1%, savukārt eksporta apjoms sasniedza 2,6 miljardus eiro – 20% no valsts kopējā eksporta. Tāpat meža nozarei ir būtiska loma iedzīvotāju nodarbinātības nodrošināšanā. Nozarē tieši nodarbināti vairāk nekā 48 tūkstoši cilvēku, savukārt kopā ar saistītajām nozarēm mežsaimniecība un meža nozare dod ienākumus vairāk nekā 80 tūkstošiem cilvēku. Īpaši nozīmīga loma meža nozarei ir reģionu attīstībā un reģionālās nodarbinātības nodrošināšanā.

6 Sabiedrības virzīta vietējā attīstība

110. Visā Latvijas teritorijā darbojas 35 vietējās rīcības grupas ar mērķi veicināt savas teritorijas attīstību (1.31.attēls), īstenojot sabiedrības virzītu vietējās attīstības stratēģiju, no tām sešas izmanto multifondu pieeju un piekrastes teritorijā īsteno darbības arī ar Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fonda atbalstu. VRG aptvertā teritorija un līdz ar to tajā dzīvojošo iedzīvotāju skaits ir sasniedzis maksimālo VRG veidošanas nosacījumiem atbilstošo lielumu – ir aptverta visa LEADER atbalsta saņemšanas nosacījumiem atbilstošā teritorija.³⁹ VRG aptvertās darbības teritorijas ir atšķirīgas pēc platības, īpaši Pierīgas teritorijā, ko ietekmē lielais iedzīvotāju blīvums Rīgas tuvumā, tas arī rada atšķirīgus VRG darbības aspektus un izaicinājumus. Pierīgas teritorijās LEADER ietekme uz lauku attīstību ir mazāk nozīmīga, tomēr tas nenozīmē, ka tā šo teritoriju attīstībā nav vajadzīga. Galvaspilsētas tuvums ievērojami ietekmē nodarbinātības iespējas, pakalpojumu pieejamību, lauksaimniecības kā nozares īpatsvaru un lomu teritorijas ekonomiskajos procesos. Lielai daļai iedzīvotāju darbs ir Rīgā, lauku teritorijas ir tikai dzīvesvieta. Iespējams, šajās teritorijās mazāk svarīgs ir atbalsts laukos tradicionālas uzņēmējdarbības (lauksaimniecības produktu pārstrādei, mājražošanā utt.) uzsākšanai, sociālās infrastruktūras un pakalpojumu attīstībai, bet vairāk uzmanības būtu jāpievērš kopienas saliedēšanai, sociālā riska grupu un to vajadzību identificēšanai. Tai pašā laikā jāatceras, ka Pierīgas teritoriju potenciāls piedāvāt galvaspilsētas iedzīvotājiem vides un rekreācijas pakalpojumus, daudzveidīgas brīvā laika un sporta aktivitātes ne tuvu nav izsmelts.⁴⁰

³⁹ AREI, "LAP 2014 - 2020 novērtēšana paplašinātajam Ikgadējam īstenošanas ziņojumam 2019" a tskaitē, 2019, 148.lpp.

⁴⁰ AREI, "Lauku attīstības programma 2014-2020 LEADER/SVVA analīze" atskaite, 2018, 67.lpp.

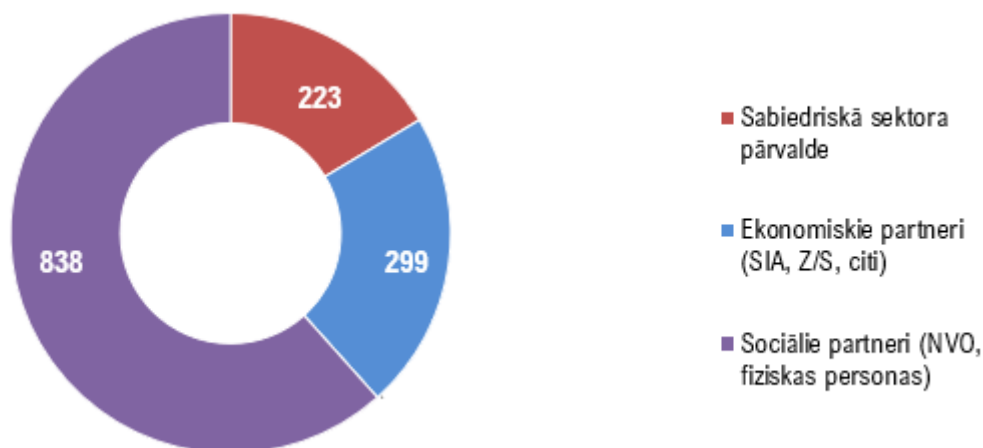

1.33.attēls. Vietējo rīcības grupu teritorijas Latvijā. Avots: *Lauku atbalsta dienests*

111. Lauku telpas attīstība tiek saistīta ar mērķi veicināt sociālo iekļautību, nabadzības mazināšanu un ekonomisko attīstību lauku apvidos. Ņemot vērā salīdzinoši nelielo ieguldījuma īpatsvaru – 14,9% no LAP 2014-2020 plānotā kopējā finansējuma (ieguldījums pašvaldības ceļiem 8%, ar lauksaimniecību nesaistītās uzņēmējdarbības dažādošanai 1,9%, LEADER/SVVA 5%) šī mērķa īstenošanā liela nozīme ir citu prioritāšu ieguldījumam, kas potenciāli ir lielāka nekā tiešā ietekme (piem., nodarbinātības veicināšanā). Pēc CSP datiem 2018.gadā laukos nodarbināto struktūrā lielākās nozaru grupas (pēc NACE 2.red.) ir lauksaimniecība, mežsaimniecība un zvejniecība (A: 19,1%), bet pieaug arī citu nozaru, piem., apstrādes un ieguves rūpniecība un citas ražošanas nozares (B-E: 16,5%) radītās darbavietas, kas paver plašākas iespējas gan laukos dzīvojošajiem, gan tiem, kas vēlas atgriezties laukos. LEADER/SVVA stratēģiju veidošana ir iespēja būtiski paraudzīties uz vietējām vajadzībām, lai veicinātu lauku ekonomikas un kopienu līdzsvarotu teritoriālo attīstību, rīcībā esošā finansējuma ietvaros īstenojot iespējas, kas dod vislielāko sinerģiju situācijas uzlabošanai. LEADER pasākumi, ir vieni no būtiskākajiem, kas veicina lauku ekonomikas un kopienu līdzsvarotu teritoriālo attīstību. Turklāt VRG stratēģijas aptver visu lauku teritoriju.⁴¹
112. Vietējās rīcības grupas nodrošina daudzveidīgu interešu pārstāvniecību un dialogu (pārstāvētas pašvaldību, uzņēmēju, lauksaimnieku, vietējās attīstības organizāciju, lauku sieviešu un jauniešu intereses), kas veido plašu daudznozaru skatījumu uz esošo situāciju un ļauj stratēģiski novirzīt sabiedrisko finansējumu teritorijas attīstības vajadzībām, ņemot vērā vietējo potenciālu (1.32.attēls). Lielākā daļā VRG darbības teritorija aptver vairākus novadus, veidojot starpnovadu sadarbību un arī lauku un pilsētu mijiedarbību.

⁴¹ AREI, "LAP 2014 - 2020 novērtēšana paplašinātajam Ikgadējam īstenošanas ziņojumam 2019" a tskaitē, 2019, 148.lpp.

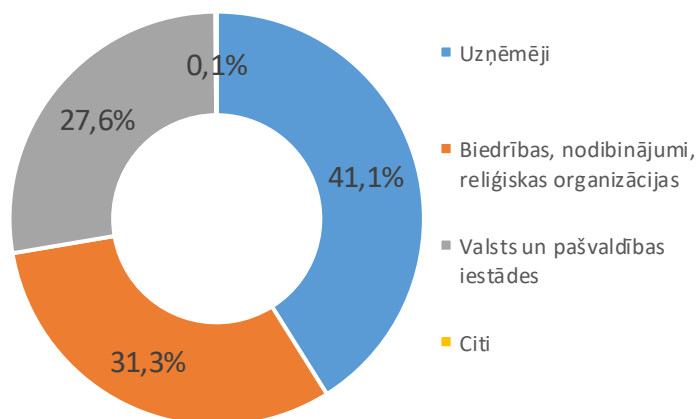
LAUKU APVIDI

1.34.attēls. Vietējo rīcības grupu biedru skaits Latvijā. Avots: *Latvijas Lauku forums*

113. LEADER pieejas īstenošana ir devusi nozīmīgu ieguldījumu lauku teritoriju attīstībai. Laika posmā no 2016.gada līdz 2021.gadam sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju ietvaros īstenotas 2 857 aktivitātes, tai skaitā 1 147 vietējās ekonomikas stiprināšanai un 1 710 iniciatīvas vietas potenciāla attīstībai. Lielākā daļa aktivitātes (89%) ir īstenotas teritorijā, kas atrodas ārpus reģionālās attīstības centriem (pilsētām).

114. Līdz 2021.gadam visvairāk 41,3% no atbalstītajiem (uzraudzībā esošajiem un apstiprinātajiem) projektiem īstenojuši uzņēmēji (SIA, zemnieku saimniecības un kooperatīvās saimniecības), savukārt 31,3% atbalsta saņēmējas nevalstiskās organizācijas, nedaudz mazāk valsts un pašvaldības iestādes (27,6%) un 0,1% citi atbalsta saņēmēji (1.33.attēls).

1.35.attēls. SVVA projektu ieviesēji pēc to statusa. Avots: *Lauku atbalsta dienests*

115. Sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju īstenošana ir devusi nozīmīgu ieguldījumu LAP 2014-2020 nodarbinātības mērķa sasniegšanā – līdz 2020.gadam radītas 119 jaunas darba vietas (plānots radīt vairāk kā 1000).

116. Atbalsts ir radījis priekšnoteikumus ar lauksaimniecību nesaistītu uzņēmumu attīstības izaugsmei, jaunu produktu un pakalpojumu pieejamībai tirgū, īso piegādes ķēžu radīšanai un kopdarbībai. Lielākā daļa no īstenotajiem projektiem (60%) ir sekmējuši pakalpojumu nozaru attīstību – nozīmīgi ieguldījumi veikti tūrisma nozarē,

tāpat arī tirdzniecības, autoservisu, veterināro pakalpojumu izveidei un attīstībai. Savukārt ieguldījumi ražošanas attīstībai un uzsākšanai galvenokārt bijuši saistīti ar lauksaimniecības produktu pārstrādi (t.sk., mājražošana), kokapstrādi (t.sk., mēbeļu ražošana), amatniecību. Projekti ir veicinājuši jaunu uzņēmumu, pārsvarā mazu uzņēmumu, veidošanos. Visbiežāk uzņēmumu dibinātāji paši sevi nodarbina un rada nelielu darbavietu skaitu.⁴²

117. Vietējo rīcības grupu īstenotie starpvalstu un starpteritoriālie sadarbības projekti ir sekmējuši vietējo ražotāju un pakalpojumu sniedzēju sadarbību un resursu ilgtspējīgu izmantošanu, kas liecina par LEADER pieejas īstenošanas potenciālu veicināt teritorijas zīmolu un klasteru veidošanos vietējās produkcijas atpazīstamības veidošanai un tūrisma attīstībai, kā arī īso pārtikas piegāžu ķēžu darbības veicināšanā, t.sk. zaļā publiskā iepirkuma nodrošināšanai.
118. Izmantojot ES atbalstu, ir palielinājusies sabiedriskā aktivitāte un iesaiste vietējā dabas, fiziskā, sociālā un cilvēku kapitāla stiprināšanas un kultūras kapitāla stratēģiskas un ilgtspējīgas izmantošanas un attīstības iniciatīvās, kam tika novirzīts vairāk nekā 48% no kopējā sabiedrības virzītas vietējās attīstības stratēģiju īstenošanai pieejamā sabiedriskā finansējuma. Nozīmīgs ieguldījums ir publiskās infrastruktūras (dabas un kultūras objekti) sakārtošanā un pieejamības uzlabošanā sabiedrībai. Lielāks projektu īpatsvars ir īstenots sporta un kultūras jomās, turpretī mazāk projektu ir sociālajā un vides aizsardzības jomās. Aktīvākās interešu grupas ir seniori, mednieku kolektīvi, draudzes un deju kolektīvi. Sociālās aprūpes sfērā projektu īpatsvars nav ievērojams, un tie pārsvarā ir saistīti ar sociālo infrastruktūru - aprīkojuma iegādi bērniem ar īpašām vajadzībām, kā arī ēku rekonstrukciju cilvēkiem ar īpašām vajadzībām, senioriem brīvā laika dažādošanai.⁴³ Tāpat publiskais finansējums ļāvis īstenot tādus projektus, kas citādi visdrīzāk nebūtu iespējami, un kas skar tādas nozīmīgas vērtības kā kultūras tradīciju saglabāšanu, jaunu zināšanu un prasmju ieguvī, saturīgu brīvā laika pavadīšanu, vietējās iniciatīvas rosināšanu un iedzīvotāju iesaistīšanos interešu grupās.
119. Vietējās rīcības grupas aktivizēšanas aktivitātes ir nozīmīgas un sekmējušas dažādu iedzīvotāju grupu iesaisti LEADER projektos. Tiek organizēti apmācību semināri potenciālajiem projektu pieteicējiem un īstenotājiem. Vietējās rīcības grupas arī piesaista ekspertus no dažādām organizācijām (ALTUM, biznesa inkubatoriem, grāmatvedības uzņēmumiem), palīdz pretendentiem aizpildīt pieteikuma veidlapas. Visas vietējās rīcības grupas uztur organizācijas tīmekļvietni un kontus sociālajos medijos (Facebook), kur plaši atspoguļo informāciju par savām aktivitātēm, aktuālām projektu pieņemšanas kārtām un īstenotajiem LEADER projektiem. Sociālā kapitāla veidošanā veicināta cieša komunikācija un informācijas apmaiņa starp iesaistītajām pusēm - VRG, LAD, ZM, VRG interešu pārstāvi biedrību "Latvijas Lauku forums", Valsts lauku tīklu, Valsts zivsaimniecības sadarbības tīklu. Ievērojami informācijas apriti atvieglo LAD Elektroniskās pieteikšanās sistēmas pielāgošana LEADER specifikai un pāreja uz projektu iesniegumu pieņemšanu tikai šajā sistēmā. Visciešākās saites veidojas VRG starpā. Nozīmīgas ir arī tīklošanās aktivitātes ar citām vietējām rīcības grupām un organizācijām ārvalstīs, tajā skaitā dalība Eiropas Tīkla lauku attīstībai organizētajos pasākumos un darba grupās. Vislielākā interese par vietējām rīcības grupām organizētajiem pasākumiem ir uzņēmējiem (mājražotājiem, amatniekiem) un NVO pārstāvjiem. Sabiedrisko aktivitāšu atbalsts ir nozīmīgs, jo tā ir specifiska LEADER aktivitāte, kas nav citur. Tā orientēta uz nelielām vietējām vajadzībām. Atbalsta nepieciešamību un nozīmību apliecina lielais iesniegto

⁴² AREI, "Lauku attīstības programma 2014 - 2020 LEADER/SVVA analīze" atskaite, 2018, 60.lpp.

⁴³ AREI, "Lauku attīstības programma 2014 - 2020 LEADER/SVVA analīze" atskaite, 2018, 59.lpp.

LAUKU APVIDI

projektu skaits. Vietējās rīcības grupas salīdzinoši maz ir orientētas uz sociālajām mērķa grupām, ir nepietiekoša izpratne par vietējo rīcības grupu un LEADER sociālo lomu. Maza ietekme ir bijusi LEADER/SVVA projektiem, kas vērsti uz maznodrošināto iekļaušanu un nabadzības mazināšanu, kas ir problēma laukos.⁴⁴

120. Šobrīd ir vērojams pirmsākums “viedo ciemu” veidošanā Latvijā, kuru pamatā ir lauku apvidu kopienas, kuras uzņemas iniciatīvu praktisku risinājumu meklēšanā problēmu novēršanai, veidojot sadarbību un attīstot jaunas sadarbības formas – domāšana ārpus ierastā un individuālas pieejas pielietošana ceļā uz labklājību un ilgtspējību, maksimāli izmantojot digitālos risinājumus. Ar Valsts Lauku tīkla iniciatīvu un atbalstu “viedais ciems” ir izveidots Alsungā, kur iedzīvotāji kopā ar pašvaldību ir veikuši savu vajadzību apzināšanu, resursu analīzi, lai rastu praktiskus risinājumus jautājumiem, kas uzlabo viņu pašu ikdienu. Lai veicinātu Alsungas kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanu un pārmantojamību, ir attīstīta jaunas formas sadarbība starp ražotājiem – pārstrādātājiem – īstenotājiem vietējā produkta popularizēšanai un jaunu pakalpojumu ieviešanai. Tiek strādāts pie vides problēmu risināšanas un infrastruktūras uzlabošanas.
121. Ar LEADER atbalstu Amatas novada pašvaldība īstenojusi projektu “Viedā ciema atbalsta punkta izveide Amatas novada Skujenē”, kura ietvaros radīta kopstrādes (co-working) vieta, kurā ir pieejams moderns biroja tehnikas aprīkojums, 3D printeris un ātrs interneta pieslēgums, tādējādi Skujenes pagasta pārvaldē izveidojot jaunu un inovatīvu sabiedrisko pakalpojumu, kas attīsta radošumu un inovācijas uzņēmējdarbībā un piedāvā mūsdienīgu IT risinājumu izmantošanu.
122. “Viedā ciema” koncepts ir nozīmīgs vietas (teritorijas) identitātes veidošanā, lai radītu ciešākas piederības saites kopienai un konkrētam novadam, arī reģionam, kas motivē darboties ne tikai savās interesēs, bet arī kopienas labā, ieguldot gan savu laiku un zināšanas, gan citus resursus kopienai nozīmīgu mērķu sasniegšanā.
123. “Viedā ciema” koncepta aktualizēšanai un atpazīstamībai lauku reģionos īstenoti arī divi vietējo rīcības grupu sadarbības projekti. Starptautiskā projektā „Smart Villages LEADER Network” tika īstenots konkurss, kurā aktīvām kopienām ar “viedā ciema” pazīmēm tika piešķirta atpazīstamības zīme “Viedais ciems”. Tās mērķis ir atzīt un atbalstīt Latvijas lauku kopienu labās prakses ceļā uz viedumu, iedzīvotāju centienus un jau ieviestos risinājumus, kas īstenoti, lai veidotu aktīvāku, iesaistošāku kopienas dzīvi un inovatīvus risinājumus esošajiem izaicinājumiem. Konkursā piedalījās 38 aktīvas kopienas un 12 no tā ieguva atpazīstamības zīmi “Viedais ciems”.

⁴⁴ AREI, “Lauku attīstības programma 2014 - 2020 LEADER/SVVA analīze” atskaite, 2018, 60.lpp.

7 Stipro un vājo pušu, iespēju un draudu analīze

7.1 Stiprās puses

1. Lauki ir nozīmīgāko dabas resursu, tai skaitā bioekonomikas un ekosistēmu pakalpojumu avots, dzīves, darba un atpūtas vide, dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma daudzveidības krātuve un sargātāja (85,86,89,69 85);
2. Visā teritorijā izveidotas vietējās rīcības grupas (kopā 35 VRG 2014.-2020. gada plānošanas periodā) ar mērķi veicināt savas teritorijas attīstību. LEADER pieejas īstenošana ir devusi nozīmīgu atbalstu vietējām iniciatīvām vietējās ekonomikas stiprināšanā un vietas potenciāla attīstībā, aktivizējot lauku iedzīvotāju iesaistīšanos vietējo problēmu risināšanā (110112, 113,115,116,118111);
3. Sakopta kultūrvide ar katram reģionam raksturīgām viensētām, ēkām un bagātīgu kultūrvēsturisko mantojumu, tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm, mežsaimniecību un amatniecību, sadzīves tradīcijām un māksliniecisko jaunradi, veidojot nozīmīgus resursus lauku tūrisma attīstībai, lauku teritorijas ekonomikas dažādošanai un ekonomiskajai reģenerācijai (66, 71,82, 83,109);
4. Nodrošināta interneta pieejamība (**Kļūda! Nav atrasts atsauces avots.**).

7.2 Vājās puses

1. Iedzīvotāju vecuma struktūrā ir zems iedzīvotāju īpatsvars darbaspējas vecumā un augsts pensijas vecumā (11,12);
2. Reģionālās atšķirības ir būtisks MVU attīstības kavēklis (53, 54, 12,6,7, 14,15,31,33, 40,41)
3. Kvalificētu speciālistu trūkums (33);
4. Zema sociālās atstumtības riskam pakļauto personu grupu iesaiste (55);
5. Zemas kvalitātes ceļu infrastruktūra (72;73;74);
6. Ierobežota finanšu resursu pieejamība (44; 92,96);
7. Attālums līdz Rīgai ietekmē MVU veidošanos reģionos (41).

7.3 Iespējas

1. Vietējo resursu produktīva izmantošana, pievienotās vērtības radīšanā - bioekonomikas izmantošana (88,89);
2. VRG potenciāla un kapacitātes pilnvērtīga izmantošana, nodrošinot lauku teritoriju attīstību balstītu uz vietējām vajadzībām, vietējās sabiedrības aktivizēšanu, sadarbību Viedo ciemu, attālinātu kopstrādes telpu un tradīciju veidošana (112, 117, 111);
3. Ražošanas uzņēmumu attīstība (nišas produkti, produkti ar pievienoto vērtību, tai skaitā arī lauksaimniecības produkti) un digitālo pakalpojumu attīstība (41 **Kļūda! Nav atrasts atsauces avots.**);
4. Sabiedrības pieprasījums pēc apkārtējās vides kā kvalitatīvas dzīves un rekreācijas telpas (10, 61, 118);
5. Reemigrācija, atgriežoties no ārvalstīm izglītību/pieredzi guvušajiem (14);
6. Sadarbības stiprināšana starp pilsētu un lauku teritorijām (43,50, 60, 61112);
7. Attālinātās darba iespējas (58, 49, 50);

LAUKU APVIDI

8. Sociālā uzņēmējdarbība (55).

7.4 *Draudi*

1. Latvijas lauku teritorijā ir vērojama izteikta apdzīvotības blīvuma samazināšanās (trešais zemākais rādītājs starp ES valstīm), it īpaši attālinoties no galvaspilsētas (5, 7,9);
2. Jaunu cilvēku emigrācija un dzimstības samazināšanās (13);
3. Darbaspēka trūkums (10, 32,33);
4. Ierobežota finanšu resursu pieejamība (92, 96).

8 **Vajadzību novērtējums**

Turpmāk uzskaitītās vajadzības identificētas gan veiktās situācijas analīzes rezultātā, gan arī KLP nākotnes diskusiju procesā ar ieinteresētajām pusēm.

1. Mazās un vidējās uzņēmējdarbības veicināšana, nodarbinātības un ienākumu iespēju radīšanai.
2. Pārtikas īso piegāžu ķēžu darbības veicināšana, t.sk. zaļo publisko iepirkumu nodrošināšanai..
3. Kompleksi risināmi lauku teritoriju izaicinājumi kvalitatīvas dzīves vides saglabāšanai, nodrošinot pakalpojumu pieejamību un infrastruktūru.
4. Finanšu resursu pieejamība uzņēmējdarbībai (īpaši, mazajiem un vidējiem).
5. Teritorijas identitāte (t.sk., teritoriju zīmoli).
6. Kvalitatīva izglītība un zināšanas – pieejamība, gan kvalifikācijas celšana, gan pārkvalificēšanās.

Horizontālā mērķa ietvaros īstenojamās konkurētspējas sekmēšanas vajadzības

1. Kvalitatīva izglītība un zināšanas – pieejamība, gan kvalifikācijas celšana, gan pārkvalificēšanās.

Ārpus KLP SP risināmās vajadzības, sadarbībā ar citām iesaistītajām pusēm

1. Atvieglota nodokļu politika mazajiem uzņēmējiem lauku teritorijā, īpaši, uzsācējiem.